

Jaarstukken 2021

Samen voor een mooi en duurzaam Zuid-Holland

INHOUDSOPGAVE

2.1	Wie zijn wij?	3
2.2	Hoe werken wij?	3
2.3	Doelstelling	3
2.4	Missie	4
2.5	Bureau	4
2.6	Nevenfuncties directeur	5
3.1	Circulaire economie	7
3.2	Duurzame Haven	11
3.3	Duurzame Landbouw, voedseltransitie en boerenlandvogels	16
3.4	Klimaat & Energie	19
3.5	Natuur & Landschap	26
3.6	Verkeer & Vervoer	33
4.1	Samenstelling Raad van Toezicht	34
4.2	Taken Raad van Toezicht en frequentie vergaderingen	35
4.3	Verder op de agenda	35
4.4	Auditcommissie en frequentie vergaderingen	36
4.5	Integriteitsverklaring	36
4.6	Bezoldiging Raad van Toezicht en directeur	37
4.7	Continuïteitsverklaring	37
5	Verantwoording	
6	Jaarrekening	

1. VOORWOORD

In 2021 hebben wij met ons team mooie stappen voorwaarts kunnen zetten op de beleidsterreinen van de NMZH. Het is gelukt om alle lopende projecten samen met het Zuid-Hollandse natuur en milieunetwerk uit te voeren. We hebben ook vastgesteld dat het organiseren van activiteiten ons beter is afgegaan in het tweede coronajaar dan in 2020. In 2021 ging de samenleving verder open en waren op bescheiden schaal weer 'live' bijeenkomsten mogelijk naast onze vele digitale activiteiten.

Bij een drietal activiteiten bleek het niet mogelijk om de begrote inzet ook toe te kunnen rekenen naar 2021. Deze inkomsten komen hierdoor pas in 2022 binnen, wat heeft geleid tot een negatief exploitatieresultaat voor 2021. In de afgelopen 5 jaar hebben wij het boekjaar met een tekort afgesloten. De trend moet worden gekeerd om de toekomst van de NMZH veilig te stellen. Dit is in de continuïteitsverklaring nader toegelicht.

2021 was ook het jaar voorafgaand aan ons 50-jarig jubileum op 19 april 2022. Natuurlijk zijn wij in de tweede helft van het jaar begonnen met de ideevorming en voorbereidingen op deze mijlpaal. Uiteindelijk hebben wij ons jubileum gevierd op 21 april 2022 in One Planet, Museon-Omniversum te Den Haag. We kijken daar met veel plezier op terug. In de rest van 2022 zullen wij met een aantal activiteiten nog stilstaan bij ons jubileum.

Het opmaken van onze jaarstukken 2021 werd ruw overschaduwd door de Russische inval in Oekraïne. Op relatief korte afstand van Nederland kent Europa weer een vernietigende en bloedige oorlog, waarvan het eind nog niet in zicht is. Het heeft ons opnieuw duidelijk gemaakt dat meer werk moet worden gemaakt van de energietransitie en de omschakeling naar een circulaire economie. Naast de klimaatopgave versterkt het besef dat Nederland niet afhankelijk mag zijn voor energie, voedsel en veiligheid van een dictatoriaal regiem. In het eind december afgesloten regeerakkoord kregen deze opgaven al een prominente plek. Nu is deze inzet onder druk van de oorlog aangescherpt.

Hoe komen wij nu van alle mooie plannen en voornemens naar realisatie? De energietransitie, de klimaatopgave en omschakeling naar circulariteit, het versterken van de biodiversiteit verloopt de afgelopen periode te traag. Dit baart ons grote zorgen. Wij blijven ons samen met ons netwerk onvermoeibaar inzetten om met onze projecten en programma's bij te dragen aan een mooi en duurzaam Zuid-Holland. Het is daarbij nodig om de organisatie verder te versterken. De opgaven zijn groot, het transitiepad ingewikkeld. In deze turbulente wereld is het als maatschappelijke organisatie nodig om steeds onszelf de vraag te stellen, zijn wij nog op het goed pad en dragen wij nog steeds bij aan wat nodig is in Zuid-Holland? Deze ruimte voor reflectie is essentieel. Hierbij vormt een jaarverslag een spiegel en ook een verantwoording naar de buitenwereld. Daarnaast maken we met dit verslag onze impact over 2021 transparant en vindt u een overzicht van veel van onze activiteiten.

Dit hadden wij natuurlijk nooit alleen kunnen doen. Iedereen die in 2021 een bijdrage heeft geleverd: bedankt! Voor 2022 gaan wij graag weer de samenwerking met iedereen aan om Zuid-Holland mooi en duurzaam te maken.

Ik wens u veel leesplezier.

Alex Ouwehand

Directeur

2. ORGANISATIE

2.1 Wie zijn wij?

De NMZH is een onafhankelijke natuur- en milieuorganisatie zonder winstoogmerk die staat voor de belangen van natuur, milieu en landschap in de provincie Zuid-Holland. Al 50 jaar geven wij een krachtige stem aan natuur en milieu en vertalen dit in vernieuwende oplossingen en concreet handelingsperspectief. We zetten in op een rijke natuur, circulaire economie en klimaatpositieve samenleving om onze provincie mooi en leefbaar te houden.

Wij verbinden partijen, ideeën en projecten om samen tot het beste resultaat te komen. We werken daarbij samen met ons netwerk van zo'n 300 lokale en regionale Zuid-Hollandse natuur- en milieugroepen.

De NMZH richt zich in het bijzonder op de bovenlokale ontwikkelingen rondom bijvoorbeeld mobiliteit, industrie en haven, natuur en landschap, kustontwikkeling en oppervlaktewater. Denk hierbij concreet aan bijvoorbeeld CO₂-emissies en natuurinclusief bouwen, maar ook aan zaken als herstel van biodiversiteit en het sluiten van kringlopen. Met een integrale blik zoeken wij de balans tussen economische, sociale en ecologische belangen.

De NMZH is onderdeel van de landelijke samenwerking van de Provinciale Natuur- en Milieufederaties (NMF's). De gedeelde kennis en ervaring komen de resultaten op provinciaal niveau ten goede.

2.2 Hoe werken wij?

De NMZH is een proactieve teamspeler, met een uitgebreid natuur- en milieunetwerk en aangesloten organisaties. Zij voert haar missie uit in het brede maatschappelijke speelveld van bestuurders, ambtenaren, politici, andere natuur- en milieuorganisaties, inwoners, lokale groepen en bedrijven. Als NMZH spelen wij een verbindende rol bij de aanpak van de natuur- en milieuproblemen in Zuid-Holland.

Samen met lokale en regionale partners agenderen we actuele milieuvraagstukken, organiseren we maatschappelijke dynamiek en ontwerpen we innovatieve, strategische projecten en programma's om duurzame ontwikkeling te versnellen. Juist de combinatie van invalshoeken brengt extra slagkracht. De NMZH werkt via de aangesloten organisaties met veel vrijwilligers samen en legt onderling verbanden tussen initiatieven.

2.3 Doelstelling

Als sparringpartner en meedenker van overheden is de NMZH de ideale spreekbuis van samenwerkingspartijen. We zorgen voor een gestructureerde en gekanaliseerde inbreng van standpunten en argumenten bij onderwerpen of ontwikkelingen die bovenlokaal spelen en specifiek zijn voor het regionale en provinciale niveau. In maatschappelijke besluitvormingsprocessen brengen wij kennis en

expertise in op het gebied van milieu, duurzaamheid, gebiedsontwikkeling en omgevingskwaliteit. Wij stellen ons constructief en positief kritisch op en hoogst zelden als opponent van overheden in juridische procedures. Op deze wijze dragen wij bij aan de realisatie van een duurzame provincie, waarin het voor iedereen fijn werken, wonen en leven is.

2.4 Missie

Een mooi en duurzaam Zuid-Holland! Een provincie met een rijke natuur, een schoon milieu en een gezonde leefomgeving, waar onze kinderen en kleinkinderen straks ook van kunnen genieten. Dat is waar de Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland iedere dag aan werkt.

Samen met bewoners, maatschappelijke organisa-

ties, bedrijven en overheden, werken wij proactief aan natuur- en milieuvriendelijke oplossingen voor maatschappelijke opgaven.

Door te verbeteren, verbinden en vernieuwen bereiken we onze doelen en geven wij de kwetsbare waarden van natuur, milieu en landschap een krachtige stem.

2.5 Bureau

Het bureau van de NMZH bestaat per 31 december 2021 uit een directeur (0,8 fte), zeven medewerkers (5,6 fte) en een externe controller (0,2 fte). Onderstaande personen waren op 31 december 2021 in dienst:

- **Alex Ouwehand**, directeur
- **Bert Bakker**, adviseur Duurzame Haven en Industrie
- **Nienke Schuil**, regisseur Ruimtelijke ordening, natuur en landschap
- **Louise Bokhoven**, regisseur Duurzame landbouw en Voedseltransitie
- **Bart Kreulen**, regisseur Natuurlijk Kapitaal
- **Madeleine Braakman**, regisseur Klimaat en Energie
- **Mellanie Vellekoop**, regisseur communicatie
- **Jhaishri Hanoeman**, secretariaat
- **Germ van der Werf**, controller (extern)
- **Jan Kastje**, kwartiermaker gebiedsontwikkeling Reeuwijkse Plassen

Binnen de formatie is nog een vacature (0,5 fte) regisseur Circulaire Economie en Duurzame Ontwikkeling. In samenspraak met de RvT van de NMZH is gekozen om deze formatie nog niet in te vullen.

In 2021 hebben we gelegenheid kunnen geven aan Lale Turan, Liliaan Tijssen en Linde van Eeden voor hun afstudeerstages. De onderzoeksopdrachten gingen over Natuurlijke Klimaatbuffers, Duurzame Pachtconstructies en de Potentiekaart Natuur.

2.6 Nevenfuncties directeur

Naast zijn positie als directeur van de NMZH bekleedt Alex Ouwehand de onderstaande, (on)bezoldigde, nevenfuncties. De inkomsten uit betaalde nevenfuncties komen ten goede aan de Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland.

De functies zijn:

- Lid Sectortafel Stikstof Provincie Zuid-Holland
- Lid Beoordelingscommissie Havenomgevingsfonds
- Bestuurslid Stichting Nationale Koolstofmarkt
- Bestuurslid Platform CO Neutraal
- Lid Klimaattafel Rotterdam-Moerdijk
- Lid Beoordelingscommissie Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij van het Ministerie van Economische Zaken
- Directeur Stichting Bespaar Lokaal
- Directeur CO2 Bank Zuid-Holland
- Lid Commissie Regionale Consultatie Rotterdam The Hague Airport
- Bestuurslid Landelijke Federatie van Natuur en Milieufederaties
- Lid Tafel van Borging Project Mainport Rotterdam/Maasvlakte 2
- Lid Comité van Toezicht Europees Regionaal Ontwikkelingsprogramma Kansen voor West II en III
- Stuurgroep Regionale Energie Strategie Midden-Holland
- Stuurgroep Regionale Energie Strategie Rotterdam- Den Haag

NMZH 2021

260 adviezen
aan lokale & regionale
organisaties

125 adviezen aan burgers

25 zienswijzen en
beroepen
(water & faunabeheer)

1.638 Facebook

1.993 Twitter

384 LinkedIn

413 Instagram

1.290 De Kortste Weg
(Facebook)

548 De Kortste Weg
(Instagram)

5800 nieuwsbrief
abonnees

12 nieuwsbrieven
>300 items
op regionale radio/ tv
voor De Kortste Weg

300 aangesloten
groepen vanuit lokale
burgerinitiatieven, natuur
en milieuorganisaties

9154 relaties

3. ACTIVITEITEN

3.1 Circulaire economie

De Provincie Zuid-Holland zet de afgelopen jaren in op een versnelling naar een circulaire economie door de inzet van kennis en innovatieprogramma's en het ondersteunen van projecten gericht op de energietransitie, klimaatopgave en circulaire economie. De provincie, maar ook bovenlokaal opererende overheden, hebben daarbij behoefte aan een maatschappelijke partij die meedenkt, standpunten op regionaal niveau verwoordt, netwerken verbindt en in gesprek is met het Zuid-Hollandse bedrijfsleven en de Rotterdamse haven.

Voor het welslagen van het beleid en het vergroten van het draagvlak voor provinciaal beleid is het belangrijk dat bewoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties betrokken worden en er een uitwisseling van opinies kan plaatsvinden. De NMZH zet zich in om deze maatschappelijke dynamiek te organiseren, stimuleren en verbinden met het provinciaal beleid. De NMZH is goed in staat om vanuit

de transitieopgave kennis in te brengen en dankzij de maatschappelijke doelstelling (mede) richting te geven aan de brede bestuurlijke agenda op weg naar klimaatneutraliteit in Zuid-Holland. Bij lopende kennis- en innovatieprogramma's en de ontwikkeling van nieuwe strategische projecten borgen wij de maatschappelijke inbreng en spelen een actieve rol bij de joint factfinding.

Daarbij beschikken wij over uitgebreide gebiedsinformatie en hebben wij inzicht in actuele ontwikkelingen en aanwezige knelpunten en dilemma's op lokaal, regionaal en provinciaal niveau. Door deze spilpositie in het Zuid-Hollandse natuur- en milieunetwerk ontstaat toegevoegde waarde bij de omschakeling naar een circulaire economie. Vanuit onze doelstelling, als onafhankelijke en kritisch meedenkende partner, stimuleren en ondersteunen wij private en publieke partijen om te komen tot de gewenste inzet en de benodigde investeringen. De volgende activiteiten zijn in 2021 ondernomen:

3.1.1 REACH stoffen

Een van de zaken waar de NMZH zich in 2021 hard voor heeft gemaakt is de rol van REACH stoffen in de circulaire economie. De zogenoemde (potentieel) Zeer Zorgwekkende Stoffen (pZZS) zijn stoffen die gevaarlijk zijn voor mens en milieu.

Bijvoorbeeld omdat ze kankerverwekkend zijn, het DNA beschadigen, de voortplanting belemmeren, de hormoonhuishouding verstoren of zich in de voedselketen ophopen doordat de stoffen nauwelijks afbreken in het milieu. Op verzoek van de provincie maar ook van het Ministerie I&W DG Milieu heeft de NMZH in 2021 actief deelgenomen aan specifieke werk- en stuurgroepen en stakeholderbijeenkomsten, deze zijn:

- Community of Practics Plastic Zuid-Holland

- Plastic Pact Nederland, hierin vertegenwoordigd de NMZH de 12 Natuur- en milieufederaties
- Stakeholderoverleg ZZS Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
- Stakeholderoverleg Pfas Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
- DGMI Stakeholdersoverleg Microplasticvezels uit kleding.

3.1.2 Groene Peiler Gezond en Veilig

De provincie heeft de ambitie om te zorgen voor een gezonde en veilige leefomgeving voor alle inwoners in Zuid-Holland. In het provinciaal coalitieakkoord is een gezonde leefomgeving als nieuw verbindend thema benoemd. Daarbij is het bevorderen van een gezonde en veilige leefomgeving in de toekomstige omgevingswet een belangrijk doel. In het kader hiervan heeft de provincie het programma Gezond en Veilig opgezet. Dit programma wil, in al het provinciale beleid, gezondheid en de gezonde leefomgeving als factor benoemen en waar mogelijk versterken. Op basis van het bestaande beleid werkt het programma aan een afwegingskader voor gezondheid in het beleid en voor integrale projecten. Hiermee zal het aandachtspunt 'gezondheid' binnen alle provinciale beleidsterreinen verder worden verkend en versterkt. Wat doet de provincie al en waar liggen er kansen? Op welke wijze wordt het stimuleren van een gezonde leefomgeving vormgegeven? En in hoeverre nodigt dit uit om gezond gedrag na te leven? In 2021 e.v. zal dit speelveld nog verder verbreed moeten worden om ook burgers hierin mee te nemen.

Om hieraan een bijdrage te leveren heeft de NMZH eind 2020 de Groene Peiler Gezond en Veilig georganiseerd. Het doel van deze Groene Peiler is gericht op het, aan de hand van de vier provinciale transitieagenda's, raadplegen van het natuur- en milieunetwerk van de NMZH als

input bij de verdere ontwikkeling en versterking van deze provinciale beleidsdoelen. Het is van belang om te weten hoe verschillende belanghebbenden (waaronder natuur- en milieuorganisaties en inwoners die betrokken zijn in dit netwerk) aankijken tegen de ambitie van de provincie binnen het programma Gezond en Veilig. Het is waardevol om te weten welke opgaven gedeeld worden en waar mogelijk draagvlak voor oplossingsrichtingen gevonden kan worden. De uitkomst van deze Groene Peiler hebben de NMZH en provincie Zuid-Holland benut om opinies en meningen vanuit het Zuid-Hollandse natuur en milieunetwerk beter te betrekken bij de verdere beleidsontwikkeling. De resultaten van deze Groene Peiler zijn op 30 maart gepubliceerd. 543 deelnemers hebben hieraan deelgenomen. Op 29 september is een aanvullende Webinar georganiseerd om een aantal thema's nog verder te verdiepen, deze thema's zijn:

- **Citizen science:** hoe kunnen burgers de milieu-kwaliteit meten? En hoe gaat de provincie met deze gegevens om?
- **Voeding en gezondheid:** hoe kunnen lokale producten een bijdrage leveren aan een gezonde voedselomgeving, bijvoorbeeld rond scholen?
- **De gezonde, groene stad:** hoe kan een groene inrichting van de stad bijdragen aan de gezondheid van inwoners?
- **Milieu, duurzaamheid en gezondheid:** hoe versterken deze thema's elkaar en waar lopen ze juist uit elkaar.

3.1.3 Maatschappelijke inbreng bij innovatieve projecten en adviescommissies

Op veel plekken in Nederland wordt hard gewerkt aan het ontwikkelen van circulaire bedrijfsconcepten, circulaire aanbestedingen van overheden en het betrekken van kennisinstellingen zoals universiteiten bij grote transitievraagstukken. De circulaire economie als

concept gaat al een aantal decennia mee. Toch is er nog geen consensus over hoe de circulaire economie er precies uit komt te zien zowel lokaal, regionaal, nationaal als mondiaal. De Provincie Zuid-Holland is bezig met het vormgeven en vaststellen van het provinciaal circulaire economie programma, waarin

zij hun aanpak voor de komende jaren uiteenzetten over, van, voor het realiseren van een meer circulaire economie. De NMZH heeft de Provincie Zuid-Holland op meerdere momenten input gegeven op belangrijke aandachtspunten die wij zien in het ontwikkelen van een circulaire economie. Ook leverden wij input bij inno-

vatieve projecten en ondersteunden wij subsidie en investeringsaanvragen. Vanuit RHIA zijn wij eind 2021 gevraagd om ook in 2022 als strategisch partner kritisch mee te denken en waar nodig een reflectie te geven op de mate van verduurzaming en de bijdrage die activiteiten binnen dit programma leveren aan de klimaatdoelen.

3.1.4 CO2 Smart Use

De NMZH was in de achterliggende jaren nauw betrokken bij de uitvoer van de haalbaarheidsstudie voor het CO₂ Smart Grid, zowel in het kernteam als in de stuurgroep. In deze periode heeft de NMZH ook zelf een aantal expertmeetings georganiseerd waarin professionals en wetenschappers rondom CO₂ opslag en gebruik werden bevraagd over belangrijke aandachtspunten rondom het realiseren van CO₂ Smart Grid. Deze samenwerking heeft een vervolg gekregen in het project CO2 Smart Use. 'Ook in 2021 werkten de partners samen aan de realisatie van een aantal belangrijke bouwstenen'.

Deze bouwstenen zijn:

- Er is een CCU-database aangelegd die verder wordt uitgebreid. Op basis van een short- en longlist CCU worden interessante cases en koppelingen zichtbaar gemaakt. Ook het klimaatakkoord biedt belangrijke aanknopingspunten.
- Vanuit het project wordt een gezamenlijke lobby gevoerd om CCU hoger op de politiek-bestuurlijke agenda te krijgen. Ook wordt een vergaande samenwerking gezocht met CO₂ Value Europe.
- Parallel aan deze lobby werken partners binnen CO₂ Smart Use aan hun eigen projectontwikkeling (uitrol OCAP-netwerk, afvang Tata Steel, AEB Amsterdam en AVR Rotterdam, aanleg CCUS infra Rotterdamse en Amsterdamse regio en de CO₂ afvang AVR Duiven).

CO₂ Smart Use biedt verder een agenderend platform waarop afstemming tussen projecten en over issues plaatsvindt en gezamenlijk willen wij werken aan het versnellen van de valorisatie op toepassing van afgevangen CO₂ als grondstof. De NMZH vertegenwoordigt in het project hierbij ook de Natuur en Milieufederatie Noord-Holland. Eind 2021 is dit project gereedgekomen. De projectpartners onderzoeken hoe zij vanaf 2022 e.v. een bijdrage kunnen blijven leveren aan het hoger op de politiek, bestuurlijke agenda krijgen van hergebruik van CO₂ in relatie ook tot het beperken van CCS ten gunste van mineralisatie. Hiervoor zal in 2022 aanvullende financiering moeten worden gevonden.

3.1.5 Servicepunt Circulaire Economie

In Zuid-Holland nemen inwoners, maatschappelijke organisaties en bedrijven diverse initiatieven of ontwikkelen innovatieve projecten die een bijdrage (gaan) leveren aan de circulaire economie van Zuid-Holland. Ook in 2021 hebben wij hen de helpende hand geboden door ze te verbinden met andere uitvoerende en relevante partijen. Ook adviseren we de overheden en bedrijven bij het ontwikkelen van circulaire bedrijfsconcepten, circulaire aanbestedingen en inzicht in behoefte van koplopers en de uitwisselen van kennis met kennisinstellingen zoals universiteiten, CE Delft, TNO bij grote tran-

sitievraagstukken. Als we de handen ineenslaan, kunnen we grote stappen zetten.

De transitie naar een veilige en duurzame circulaire economie moet met de hele samenleving worden vormgegeven. De NMZH zoekt dan ook constructieve samenwerking met overheden, bedrijven, kennisinstellingen en andere maatschappelijke organisaties (Ngo's).

Hiervoor is de website www.servicepunt-circulair.nl opgezet. Ook bouwen wij dit platform verder uit als vraagbaak maar ook voor het uitwisselen van interessante voorbeelden en producten.

3.1.6 Kansen voor West

De NMZH is lid van het Comité van Toezicht (CvT) 'Kansen voor West' namens de vier Randstad Natuur en Milieufederaties. Kansen voor West is het samenwerkingsverband van de vier Randstad-provincies (Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland) en de vier grote steden (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht). Het beheert een structuurfondsenprogramma, één van de vier in Nederland, en maakt deel uit van de Europese structuurfondsen, met voor een belangrijk deel financiering vanuit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO). De eerste programmaperiode draaide van 2007-2013. De tweede programmaperiode loopt van 2014-2020 en is in 2015 operationeel geworden.

Doel is de regionale economische ontwikkeling gericht te versterken. Uitgangspunt daarbij is om dat wat in de vier Randstadprovincies al economisch sterk is, nog verder te versterken door te investeren in innovatie, onderzoek en ontwikkeling, kennisuitwisseling, aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt, menselijk kapitaal en duurzame energie. Dit gebeurt door het geven van subsidies aan het bedrijfsleven in de regio. In 2021 is het derde programma Kansen voor West opgezet. De NMZH is gevraagd om ook voor

dit derde programma, wat een doorloop heeft tot 2030, deel te nemen aan het Comité van Toezicht. Hier hebben wij positief op gereageerd.

De NMZH heeft zoals in voorgaande jaren ook dit jaar weer een bijdrage geleverd vanuit CvT in het toezicht op de effectiviteit en de kwaliteit van de uitvoering van het programma. Daarbij leggen wij een sterk accent op de mate waarin duurzaamheid is verankerd in het programma en de individuele investerings- en projectaanvragen. Er vinden verspreid over het jaar een aantal vergadering plaats in combinatie met tussentijdse schriftelijke consultaties. Daarnaast worden bedrijven die ondersteuning vanuit het programma hebben gekregen bezocht om kennis te nemen van het uiteindelijke resultaat en met het bedrijf hierover verder in gesprek te komen. In het kader van de coronabeperkingen waren geen bedrijfsbezoeken mogelijk en is overgegaan tot online presentaties van de projecten en betrokken bedrijven. Wellicht biedt 2022 hiervoor weer nieuw perspectief.

Eind 2021 zijn wij ook gevraagd om deel te gaan nemen aan de stuurgroep Just voor Transition (JFT) Groot Rijnmond. Dit programma zal begin 2022 worden opgezet.

3.2 Duurzame Haven

De NMZH heeft in 2021 als maatschappelijk partner een rol gespeeld in de uitvoering van de herijkte Havenvisie Rotterdam en het borgen en monitoren van de gemaakte afspraken, waar nodig met verbindingen naar het achterland (Zuidwestelijke Delta, Vlaams-Nederlandse Delta, NoordRijnWestfalen) en andere beleidsopgaven zoals leefomgevingskwaliteit, klimaat, zoetwater en hoogwater. Daarvoor heeft de NMZH zowel haar bilaterale contacten met het Havenbedrijf Rotterdam, gemeente Rotterdam en bedrijven gebruikt, als specifieke overleggen over een duurzame haven, beide in relatie tot haar eigen natuur- en milieunetwerken in de regio Rotterdam en ook met netwerken op nationale (o.a. N&M) en internationale schaal (o.a. Bellona Europe en CATF). Ook heeft de NMZH diverse expertmeetings georga-

niseerd om met deskundigen onderwerpen verder uit te diepen en kennis te bundelen om tot een gerichte inzet te komen of om alternatieven te ontwikkelen. We richten ons daarbij op de innovatieagenda van de Rotterdamse haven, zoals CCS/CCU, Waterstof en de elektrificatie.

Daarnaast waren wij in 2021 betrokken bij specifieke overleggen zoals:

3.2.1 Klimaatakkoord Rotterdam

Vanuit de gemeente Rotterdam, het Havenbedrijf en Deltalinqs is gevraagd om deel te nemen aan de totstandkoming van het Rotterdams Klimaatakkoord. Vanuit de NMZH draaien wij mee aan de klimaattafels Haven en Industrie (KCI Rotterdam-Moerdijk) en Schone Energie. Het doel van het Rotterdams Klimaatakkoord is om de doelen uit het Nationaal Klimaatakkoord en de rapportage 'In drie stappen naar een duurzaam industriecluster Rotterdam-Moerdijk in 2050 te vertalen in een praktische uitvoeringsaanpak richting 2030 met de relevante stakeholders. Daarnaast levert de NMZH een inzet om het draagvlak voor de aanpak te vergroten en de uitvoering te verbinden met een

participatie opgave richting bedrijfsleven en inwoners. Ook vertalen wij de provinciale inzet naar het Rotterdams Klimaatakkoord. Vanuit de klimaattafel Haven en Industrie zijn wij betrokken bij een aantal innovatieve projecten, zoals H-Vision, Porthos, Hy-TransPort en het "Elektrolyser-park" aan ZW -aanlandingspunt (4x 250 MW) en het 2GW-conversiepark. Voor deze projecten zetten wij ons ook actief in om het draagvlak te vergroten. Tevens zijn wij bij projecten (2GW-verbindingen) van aanlanding van windenergie (VAWOZ) rondom de Maasvlakte, voor de periode tot 2030 en daarna (2031-2040) betrokken. Daarnaast werken wij mee aan de invulling van het Safehouse Energie Structuren en het Versnelingshuis.

3.2.2 Havenbedrijf Rotterdam

In normale jaren vindt enige keren per jaar toptoverleg plaats tussen de directies van HbR en NMO's. In verband met de coronapandemie heeft in 2021 geen overleg plaatsgevonden. De

NMZH en HbR coördineren en agenderen namens alle betrokken partijen dit toptoverleg. In de eerste helft van 2022 zal weer een directieoverleg worden georganiseerd.

3.2.3 Kennisuitwisseling Haven Industrieel Cluster (HIC)

Met individuele bedrijven wordt gesproken over ontwikkelingen in de markt en eigen bedrijfsvoering. Ook worden wij door het HbR uitgenodigd voor deelname aan expertmeetings met clusters in het Rotterdams havengebied over toekomstige ontwikkelingen binnen deze

clusters in relatie tot de verduurzamingsopgave vanuit de Havenvisie Rotterdam. Waar nodig leveren wij een actieve bijdrage in de vorm van presentaties over relevante thema's en een actieve inbreng in fact finding en mengingsvorming.

3.2.4 GGA/MV2 stikstof HIC

Naast de provinciale sectortafel stikstof neemt de NMZH ook deel aan de gebiedsgerichte aanpak voor de Rotterdamse haven. Vanuit deze gebiedstafel wordt gewerkt aan het opstellen van een plan van aanpak voor de gebiedsgerichte

aanpak voor MV2 en het Facetplan waarin voor alle economische clusters in de Rotterdamse haven de stikstofinzet is beschreven. Ook zal aandacht besteed gaan worden aan de vergunningverlening in relatie tot de stikstofproblematiek.

3.2.5 Tafel van Borging

Maasvlakte 2 maakt onderdeel uit van het Project Mainportontwikkeling Rotterdam (PMR). Dit project heeft een dubbele doelstelling. Het biedt ruimte voor de economische ontwikkeling van de Rotterdamse haven en vergroot daarnaast de leefbaarheid in de regio Rijnmond. Om te garanderen dat niet alleen in de planvorming, maar ook tijdens de aanleg en daarna het evenwicht tussen economie en leefbaarheid bewaard blijft, is met een brede groep van partijen (Rijk, provincie, gemeente en het maatschappelijk veld van werkgevers -Deltalinqs, VNO-NCW en Natuur- en Milieuorganisaties) hiervoor in mei 2008 het convenant Visie en Vertrouwen ondertekend. NMZH werkt hierbij samen met Natuurmonumenten, Zuid-Hollands Landschap en Duinbehoud. Sinds 2009 komen bestuurders van de deelnemende partijen tweemaal per

jaar bij elkaar in de Tafel van Borging. In het najaar worden twee monitoringsrapportages opgeleverd: één van Havenbedrijf Rotterdam en één van de gezamenlijke overheidspartijen. Over de resultaten van deze besprekingen en de monitoringsrapportages wordt periodiek gerapporteerd aan Kabinet en Tweede Kamer. In 2021 zijn twee monitoringsrapportages opgeleverd en zijn de resultaten hiervan met een advies van de Tafel van Borging gerapporteerd aan de Minister van I&W en de Tweede Kamer. De Minister heeft het voornemen aangegeven om te gaan stoppen met de rapportage van de grote projecten aan de Tweede Kamer. Aangezien de natuurcompensatie nog niet afdoende is geregeld, hebben wij aangegeven, samen met de andere betrokken natuurorganisaties om deze rapportage nog wel te blijven delen met de Tweede Kamer tot ook dit punt voor ons afdoende is opgelost.

3.2.6 Natuurcompensatie Voordelta

Voor de significante effecten van de aanleg en van het (toekomstig) gebruik van Maasvlakte 2 op Natura2000-gebieden is natuurcompensatie vastgesteld. Deze compensatie bestaat uit een bodembeschermingsgebied met rust- en foerageergebieden in de noordelijke helft van de Voordelta en de aanleg van een duincompensatie ter hoogte van de Delflandse kust (Spanjaards Duin). In 2010 is de aanleg- en realisatiefase van de natuurcompensatiemaatregelen afgerond. De natuurlijke ontwikkeling van het duingebied en de respons van het bodembeschermingsgebied die moet leiden tot de beoogde kwaliteitsverbetering wordt vanaf de realisatie gemonitord om het doelbereik van de eerder gemaakte afspraken te kunnen vaststellen.

De onderzoeksresultaten over de periode 2004-2015 geven aan dat de beoogde natuurverbetering niet wordt gehaald. Op een aantal onderde-

len is aanvullend onderzoek gepleegd wat eind 2020 samen met de onderzoeksresultaten t/m 2018 wordt uitwerkt. Ook deze resultaten komen beschikbaar, zodat een beter beeld ontstaat over de ontwikkeling in de afgelopen 13 jaar. In 2020 is met alle ondertekenners van het convenant Visie en Vertrouwen afgesproken om een dialoogproces te starten om tot oplossingen te komen, zodat uiteindelijk toch voldaan kan worden aan deze natuurcompensatie.

Eind 2021 hebben wij vastgesteld dat deze dialoog ons niet verder gaat helpen. De betrokken natuurorganisaties hebben gezamenlijk een handhavingsverzoek onder dwangsom ingediend samen met het verzoek om de eertijds afgegeven natuurvergunning aan te passen. In de tussenliggende periode zijn veel overleggen geweest met het Ministerie van LNV en het Havenbedrijf Rotterdam.

Ook dit heeft niet tot een oplossing geleidt. Uiteindelijk is een beroepsprocedure gestart. De zitting hiervan is nu voorzien op 15 september 2022.

3.2.7 Buitenland van Rhoon

De gebiedscoöperatie Buitenland van Rhoon functioneert nu een goed jaar. Het eerste jaarplan is gemaakt en in uitvoering. Als NMZH hebben wij een rol gespeeld bij de invulling van de adviesraad en hebben wij op verzoek van de voorzitter van de coöperatie een voorzitter voor de Adviesraad voorgedragen, die uiteindelijk

door het bestuur van de coöperatie is benoemd. Als NMZH blijven wij de verdere ontwikkeling op afstand volgen en verrichten wij indien nodig op verzoek van de coöperatie hand en spandiensten. Halverwege 2021 zijn wij over de verdere ontwikkelingen en de eerste resultaten van de uitvoering van het streefbeeld bijgepraat.

3.2.8 Vergunningverlening en handhaving

De industrie in Zuid-Holland en in het bijzonder in de Rotterdamse haven die voor hun productie afhankelijk is van grote installaties plant vaak jaren vooruit het groot onderhoud. Dat kan dan in een kritisch en complex proces van een Turnaround en/of Stop worden uitgevoerd. Vaak zit een groot aantal jaren (5-7 jaar) tussen de start van de planning, het daadwerkelijke groot onderhoud en het plegen van vervangingsinvesteringen. Voor het kunnen behalen van de klimaatdoelen van Parijs, vertaalt in het Nationaal Klimaatakkoord is het belangrijk dat tijdig de juiste investeringen worden gedaan om ook een effectieve en tijdige bijdrage te kunnen leveren aan het halen van deze klimaatdoelen. Er wordt nu toegewerkt naar afspraken over de doelen die in 2030 moeten worden gehaald. Het is dus zaak dat bij dit soort type groot onderhoud en vervangingsinvesteringen deze inzet nu wordt meegenomen. Bedrijven gaan uit van de vereisten in afgegeven vergunningen en de huidige wet- en regelgeving. Het zal nog wel

enige tijd duren voordat naast de Klimaatwet, ook onderdelen van het klimaatakkoord ingebed worden in specifieke wet- en regelgeving en vergunningverlening. De NMZH volgt al jaren de vergunningverlening in de Rotterdamse haven en wil hierover ook met bedrijven in gesprek komen wanneer wij signaleren dat onderhoud of vervangingsinvestering niet afdoende inspelen op de gewenste CO₂ reductie en de transitieopgave. Maar ook vanuit de stikstofproblematiek onderhouden wij het contact met bedrijven. Ook wordt over deze inzet overleg gevoerd met DCMR.

Van bedrijven waar REACH-stoffen deel uitmaken van de vergunning, gaan wij de vergunningverlening nog kritischer volgen. Zo hebben wij Chemours/Du Pont in Dordrecht extra beoordeeld wat uiteindelijk tot een zienswijze heeft geleid en een gesprek met directie en betrokken medewerkers van DCMR. Juist bedrijven die het niet zo nauw nemen met de regels zullen wij meer aandacht gaan geven bij (revisie) vergunningverlening.

3.2.9 Havenomgevingsfonds

Tot 2020 bestond het BRG-programma (Bestaand Rotterdams Gebied). Dit programma was opgezet door onder andere het Rijk, Provincie Zuid-Holland en de Stadsregio Rotterdam/MRDH en financierde projecten die de leefomgevingskwaliteit verbeterden. De NMZH adviseerde de partners bij dit programma en de beoordeling van de subsidieaanvragen. Nu het BRG-programma is afgelopen heeft begin 2021 het Havenbedrijf Rotterdam het Havenomgevingsfonds opgericht in aanvulling op het bestaande sponsorbeleid en het Deltaport-donaatiefonds als opvolger van het BRG-programma.

Regiogemeenten direct grenzend aan het Rotterdamse haven- en industriegebied (HIC) kunnen bij het fonds projecten indienen die een bijdrage leveren aan het verbeteren van milieu- en/of ruimtelijke kwaliteit. Het gaat daarbij om milieuonderwerpen als luchtkwaliteit, geluidhinder, stank, bodem- en waterkwaliteit. Bij ruimtelijke kwaliteit om onderwerpen als (sociale) leefbaarheid, landschap, natuur en biodiversiteit en gezondheid van de regio Rotterdam. De NMZH is naast het Havenbedrijf Rotterdam lid van de beoordelingscommissie en adviseert bij de uiteindelijke toekenning.

3.2.10 Letters of Support

Op basis van het klimaatakkoord krijgen wij de opgave voor Zuid-Holland en in het bijzonder voor de Rotterdamse haven steeds helderder in beeld. De ontwikkelingsrichting is duidelijk, maar de onzekerheden voor de verschillende economische sectoren en individuele bedrijven zijn nog erg groot. Het klimaatdoel vraagt om een forse uitstootdaling van broeikasgassen. Van 221 megaton in 1990 naar 113 megaton in 2030. Dit betekent dat de elektriciteitssector de uitstoot tot 2030 met 77% moet reduceren, de industrie 37%, gebouwde omgeving 33%, transport 28% en de landbouw 11%.

Een forse opgave die grote investeringen vanuit de overheid en bedrijfsleven zal vergen. De Nederlandse economie opereert bij uitstek in een internationaal speelveld.

Veel bedrijven in Zuid-Holland zullen hiervoor de nodige investeringen moeten doen. Naast de inzet van eigen middelen wordt ook een beroep gedaan op nationale en internationale investeringsfondsen en subsidieregelingen. Bij dit soort aanvragen wordt naast de feitelijke beoordeling van de aanvraag ook gekeken naar impact op natuur, milieu en klimaat en de bijdrage die de investering levert in de transitie naar een circulaire economie. Steeds vaker wordt de NMZH gevraagd om een letter of support af te geven om de aanvraag maatschappelijk te ondersteunen. Vanuit onze doelstelling vinden wij het belangrijk deze bedrijven in hun opgaven te ondersteunen.

3.2.11 Regionaal Bestuurlijk Overleg Duurzame Dialoog Havenvisie Rotterdam

Vanuit deze dialoog is enige jaren geleden een inventarisatie gemaakt van zaken die overlast geven in de omliggende gemeenten. Denk hierbij aan geluids- en stankoverlast. De partijen die hierbij betrokken zijn hebben de ambitie om hiervoor oplossingen te vinden en die te realiseren.

Ook in 2021 is in bestuurlijk verband de balans van de inzet in het afgelopen jaar opgemaakt en gekeken hoe verder voortgang kan worden geboekt om tot oplossingen van nog bestaande problemen te komen.

3.2.12 Sustainable Industry Lab (SIL)

De NMZH is gevraagd om deel te nemen aan het SIL. Vanaf 2021 zijn wij onafhankelijk deelnemer geworden. Het Sustainable Industry Lab (SIL) destilleert belangrijke keuzes en de gevolgen daarvan voor de industriële transformatie tussen 2020 en 2050. Door middel van synthese van kennis van academici, bedrijfsleven en deskundigen is de inzet gericht op het verbeteren van het maatschappelijke en politieke debat om te komen tot een klimaatneutrale Neder-

landse industrie in 2050. Door vooral een visualisatie van mogelijke scenario's voor de toekomstige ontwikkeling van de industrie te maken. Die past in de wereldwijde duurzaamheidsagenda en de Nederlandse economische ambitie. De komende vijf jaar wordt gewerkt aan wetenschappelijke rapporten en beleidsnota's, om de samenleving, beslissers en beleidsmakers te informeren over de gevolgen en effecten van bepaalde keuzes op weg naar een klimaatneutrale industrie in 2050.

3.3 Duurzame Landbouw, voedseltransitie en boerenlandvogels

De bodem raakt uitgeput, de biodiversiteit gaat in hoog tempo achteruit, virussen springen steeds vaker over van dier op mens. De coronacrisis en de stikstofcrisis leggen deze problemen pijnlijk bloot. Gelukkig is er een groeiende groep boeren op zoek naar een nieuwe manier van bedrijfsvoering, omdat zij niet verder mee willen gaan in het systeem van schaalvergroting, intensivering en lagere productprijzen ten koste van biodiversiteit. Daarnaast is er een groeiende groep burgerinitiatieven die betrokken wil zijn bij de transitie naar natuurvriendelijke (natuurinclusieve) landbouw.

3.3.1 Groenste Familie van Zuid-Holland

In Zuid-Holland zijn veel initiatieven die ervoor zorgen dat voedsel met maximaal 1 tussenstap op het bord van de consument terecht komt. Om de samenwerking bij deze initiatieven verder te brengen is de campagne De Kortste Weg in het leven geroepen. Deze wordt mogelijk gemaakt door de provincie en de subsidiemogelijkheden voor Plattelandsontwikkeling (POP3). Het is één van de stappen die men belangrijk vindt met het oog op meer duurzame landbouw met een goed verdienmodel voor agrarische ondernemers.

Het project is in 2017 gestart met het aanvragen van de POP3 subsidie die in oktober 2018 is toegekend. In 2019 is het mediabureau DDK uit Utrecht geselecteerd en is de campagne De Kortste Weg ontwikkeld. In de campagne wordt aandacht gevraagd voor lokaal geproduceerd voedsel en wordt de inwoners van Zuid-Holland gevraagd een bijdrage te leveren aan de voedseltransitie door zoveel mogelijk natuurinclusief en lokaal voedsel te kopen. De campagne bestaat uit een website als platform waarop inmiddels 40 aanbieders te vinden zijn. Ook worden wekelijks nieuwe inhoudelijk artikelen geplaatst op het redactieplatform van de website.

2021 heeft voor de NMZH in het teken gestaan van het versterken van de dialoog tussen boeren, burgers en maatschappelijke organisaties. Via de Overgangsgebieden-aanpak die voortkomt uit Programma Natuur, naar de deelname aan het Kernteam Boerenlandvogels tot concreet handelingsperspectief voor consumenten en aanbieders via De Kortste Weg. Ook op het gebied van duurzame landbouw & voedseltransitie hebben we het afgelopen jaar laten zien dat we een belangrijke partner zijn om deze dialoog handen en voeten te geven.

In 2021 zijn de activiteiten van De Kortste Weg gericht op het versterken van de promotionele activiteiten van de aanbieders op het platform door concrete tools aan te bieden en netwerken te versterken. Zo zijn we begonnen met produceren van fietstochten door Zuid-Holland langs aanbieders waarin een duidelijke link werd gelegd tussen de producenten en hun belang voor het beheer van onze natuur en het landschap. Daarnaast zijn de artikelen van het redactieplatform in toenemende mate gericht op het vertellen van het verhaal achter de producent.

Ook zijn we begonnen met gebiedsgericht werken via de Voedsel Familie Krimpenerwaard waarin met een brede groep betrokken mensen wordt gewerkt aan het versterken van de lokale voedselproducenten en afnemers in de Krimpenerwaard. Zo richt het programma zich op educatie, logistiek (middels een hub en bezorgdienst), lokale producten in de bedrijfs- en sportkantine en lokaal voedsel voor mensen met een minimum inkomen.

Het project Dichterbij Duurzaam, waarin onder aanvoering van Rechtstreek werd gewerkt aan een nieuwe manier van beoordelen en classificeren van producten is afgerond met een mooie eerste versie van het systeem en met een grote groep van lokale producenten die op een veel bredere manier naar hun productieproces is gaan kijken.

3.3.2 Natuurlijk Boeren: Kennis en netwerk

Op het platform Natuurlijk Boeren brengen we boeren en maatschappelijke organisaties bij elkaar en zorgen we voor een verbeterde kennisuitwisseling. Het platform is in 2021 minder actief geweest omdat fysieke bijeenkomsten niet mogelijk waren en de financiering voor activiteiten ontbrak. Toch is er op de achtergrond doorgewerkt aan het aanvullen van de kennisdossiers. Daarnaast zijn er gesprekken gevoerd met Herenboeren Groene Hart, Herenboeren Rotterdam en het Voedselbossen Netwerk Zuid-Holland die hebben geleid tot een voorbereiding voor een LEADER aanvraag in 2022.

Ook hebben we ons actief ingezet voor de Provincie Zuid-Holland rondom de vernieuwing van het Europese Gemeenschappelijk Landbouwbe-

leid. Dit heeft geleid tot een ingezonden brief aan Gedeputeerde Staten namens de NLO partners. Hierdoor zijn we actief betrokken geraakt bij het verdere uitwerken van het Nationaal Strategisch Plan en kunnen we in 2022 ook een actieve bijdrage leveren aan de invulling van het nieuwe ANLb.

Vanuit Programma Natuur is in 2021 actief bijgedragen aan de Aanpak Overgangsgebieden door de NMZH. Deze aanpak gaat in op gebieden direct gelegen naast Natura 2000 gebieden en waar, in samenwerking met andere sectoren, gezocht moet worden naar oplossingen voor de te hoge stikstofdepositie vanuit die sectoren. De NMZH ziet deze aanpak als voorloper voor de verdere invulling van het begrip natuurinclusieve samenleving (Programma Natuur Spoor 2) en het begrip Landschapsgronden dat een prominente rol heeft gekregen in het regeerakkoord.

3.3.3 Herenboeren: kleinschalig en coöperatief

In Zuid-Holland zijn verschillende herenboereninitiatieven ontstaan. Een Herenboerderij is een duurzaam opererend, kleinschalig, coöperatief gemengd bedrijf. Het is ongeveer 20 hectare groot en brengt in beginsel voedsel voort. De Herenboerderij wordt dagelijks gerund door een boer in dienst van de coöperatie. De leden delen de exploitatiekosten van hun boerderij, daarvoor in de plaats krijgen ze wekelijks eten van de eigen Herenboerderij. Een aantal herenboereninitiatieven heeft de NMZH om hulp gevraagd bij de verdere ontwikkeling van hun initiatief.

Als NMZH geloven wij in het concept, niet alleen als werkend concept maar ook om de bredere waarden die het concept biedt in het herstellen van de relatie tussen boer en consument en het komen tot een volhoudbaar voedselsysteem. Ook in 2021 hebben we ondersteuning geboden aan initiatieven, zoals Herenboeren Groene Hart en Herenboeren Rotterdam. Er is meegedacht

over de fondsenwerving en de zoektocht naar geschikte locaties. Ook onderhouden we contact met Herenboeren Nederland. Daarbij werken wij samen met Rotterdam “De boer op”! Ook wordt samen met Natuurmonumenten gekeken of een of meerdere Herenboeren gestart kunnen gaan worden in het Buitenland van Rhoon of de directe omgeving.

3.3.4 Voedselbossen

Er ontstaat de laatste jaren meer en meer aandacht voor voedselbossen. En terecht. Een voedselbos is een vorm van natuurinclusieve landbouw die een bijdrage kan leveren aan zowel de landbouw- als de voedseltransitie. Een voedselbos heeft een positieve impact op de bodem, waardoor CO₂ wordt vastgehouden en water beter wordt aan- en afgevoerd. Ook levert een voedselbos een hogere kwaliteit voedsel. Je kunt er ook nog eens heel lang uit oogsten - van februari tot eind november. Tot slot ontstaat er een korte keten. Lokaal eten, voor lokale consumenten, in een systeem dat goed is voor de biodiversiteit.

De NMZH heeft in 2020 de gesprekken met het

Voedselbos Benthuisen en de provincie Zuid-Holland voortgezet over het oprichten van een Netwerk Voedselbossen in Zuid-Holland. Vanuit dit netwerk is gevraagd om een helpende hand te bieden bij de professionalisering van deze initiatieven en het uitbouwen van het netwerk. Samen met Natuurmonumenten is onderzocht of een voedselbos gerealiseerd kan gaan worden in het Buitenland van Rhoon. Hierover zijn al verkennende gesprekken gevoerd met de voorzitter en programmamanager van de gebiedscoöperatie Buitenland van Rhoon.

Ook de vraag om het voedselbosnetwerk te ondersteunen zal meegenomen worden in de Leader+ aanvraag dit in de eerste helft van 2022 zal worden ingediend.

3.3.5 Weidevogelberaad, Kernteam Boerenlandvogels PZH en Aanvalsplan Grutto

In het unieke Nederlandse polderlandschap vervullen boerenlandvogels een essentiële rol in het ecosysteem. Op weides, akkerlanden en struwelen dragen vogels bij aan een gezonde leefomgeving, waar zowel andere soorten als boeren de vruchten van plukken. De boerenlandvogels hebben het de afgelopen decennia zwaar gehad en veel soorten lijken uit het landschap te verdwijnen.

In 2018 ondertekende de NMZH daarom het Actieplan Boerenlandvogels waarin met boeren, vrijwilligers, de provincie Zuid-Holland en terreinbeherende organisaties afspraken werden gemaakt over concrete activiteiten om boerenlandvogels in Zuid-Holland te beschermen en populaties te laten groeien. In 2020 leek de financiering voor het Actieplan Boerenlandvogels weg te vallen. Dat was voor de NMZH om eind 2020 actief in te zetten op het behoud van deze financiering. Dit hebben we gedaan middels deelname in het Kernteam Boerenlandvogels met vertegenwoordigers van alle betrokken par-

tijen. Uiteindelijk heeft dit in 2021 ook daadwerkelijk geleid tot structurele financiering tot 2027.

Ook zijn we in 2021 weer gestart met bijeenkomsten van het Weidevogelberaad. Het Weidevogelberaad is het overleg van de achterban van de NMZH over onderwerpen die specifiek de boerenlandvogels raken. Het Weidevogelberaad wordt maandelijks (online) georganiseerd waarbij een breed palet aan onderwerpen – van onderzoek naar kuikenoverleving tot de RES-en – wordt besproken en experts op diverse beleidsterreinen worden uitgenodigd om de inhoudelijke discussie te voeren.

Tot slot zijn de Natuur en Milieufederaties, met name via de Friese Milieufederatie, actief betrokken geweest bij het opstellen van het Aanvalsplan Grutto. Ook in Zuid-Holland zet de NMZH zich actief in om een concrete invulling te geven aan het Aanvalsplan. Dit wordt onder andere gedaan via het agenderen van het Aanvalsplan bij het kernteam Boerenlandvogels en het Weidevogelberaad. De verwachting is dat we

begin 2022 de eerste openbare bijeenkomst voor bestuurders, boeren, burgers en maatschappelijke organisaties over het Aanvalsplan Grutto kunnen organiseren.

Ondertussen is in de eerste pilotgebieden (Krimpenwaard en Kaag) gestart met een verzwaring van het ANLb vanuit de eerste middelen voor het Aanvalsplan Grutto.

3.4 Klimaat & Energie

De opwarming van de aarde tegengaan is een uitdaging op mondiale schaal. In internationaal verband zijn hierover afspraken gemaakt en ook Nederland heeft zich hieraan gecommitteerd. In 2030 moet de CO₂-uitstoot met 49% zijn teruggebracht ten opzichte van 1990 en in 2050 is de ambitie om de CO₂-uitstoot met 95% te hebben verminderd. Voor Nederland betekent dat een verregaande transitie van een op fossiele brandstoffen gebaseerde energievoorziening naar een energievoor-

ziening gebaseerd op duurzame energiebronnen. De Natuur en Milieufederaties zijn ondertekenaar van het Energieakkoord uit 2013 en het Nationaal Klimaatakkoord dat in 2019 is afgesloten. De Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland speelt een belangrijke rol in de uitwerking van de afspraken op regionaal en lokaal niveau en ontwikkelt zelf ook projecten die in Zuid-Holland een bijdrage leveren in het behalen van de klimaatdoelen.

3.4.1 Valuta voor Veen

In Zuid-Holland bestaat het grondgebied voor ruim 25% uit veengronden die zeer gevoelig zijn voor bodemdaling door veenoxidatie. De bodemdaling wordt met name veroorzaakt doordat het waterpeil in deze gebieden (steeds verder) wordt verlaagd ten behoeve van de landbouw. Door deze ontwatering droogt het veen uit, breekt het af en daalt de bodem. Hierbij komen ook grote hoeveelheden CO₂ vrij. De totale CO₂-uitstoot uit de Nederlandse veenweidegebieden is ca. 4 Mton, dat is ongeveer 4% van de totale Nederlandse CO₂-uitstoot. Het goede nieuws is dat de bodemdaling door veenoxidatie vergaand kan worden afgeremd of zelfs helemaal gestopt.

De Natuur en Milieufederaties hebben de afgelopen jaren in de vorm van het concept 'Valuta voor Veen' een aanpak ontwikkeld om de veenoxidatie in deze gebieden effectief tegen te gaan en de CO₂-emissies die hiermee samenhangen terug te dringen. Door vernattingsmaatregelen te nemen in agrarische veenweidegebieden wordt bodemdaling en CO₂-uitstoot voorkomen. Deze vermindering van CO₂ uitstoot kan worden verkocht in de vorm van CO₂-certificaten aan partijen die op vrijwillige basis hun CO₂ uitstoot willen compenseren. Zo ontstaat een nieuw verdienmodel waarmee geïnvesteerd kan worden in het tegengaan van bodemdaling en de inkomstenderving van agrariërs kan worden gecompenseerd.

Op 30 juni 2020 werd in de provincie Friesland de 1e transactie van het project Valuta van Veen feestelijk gevierd met tal van genodigden. Ook in Zuid-Holland is hard gewerkt aan de methode.

In 2020-2021 heeft de NMZH binnen de groene Cirkels Kaas en Bodemdaling (GCKB) gewerkt aan verbreding van de methodiek Valuta voor Veen zodat deze ook toepasbaar is met 'peilverhoging door middel van pompgestuurde waterinfiltratie' en op 'klei-op-veengebieden'. De Stichting Nationale Koolstofmarkt (SNK) heeft de methodiekaanpassingen inmiddels goedgekeurd.

In 2021 projecten voorgedragen voor validatie

Voor twee locaties in de Alblasserwaard waar al gebruik wordt gemaakt van pompgestuurde waterinfiltratie zijn projectplannen geschreven om tot opwaardering tot een Valuta voor Veen project te komen. Deze twee pilotprojecten zijn vooral bedoeld om te leren binnen de Groene Cirkel Kaas en Bodemdaling en de betrokken boeren. Het uiteindelijke doel is om op basis van deze kennis en ervaring op te gaan schalen richting een project van 100 Ha. Eind 2021 was de validatie nog niet afgerond en zijn wij nog volop in gesprek om tot een afronding van dit proces te komen. Inmiddels zijn deze twee projecten in 2022 goedgekeurd en is gestart met de uitvoering.

Voor de Nesse, een poldergebied met een natuur- en weidevogelstelling, in de

Krimpenerwaard is een projectplan geschreven om Valuta voor Veen met peilverhoging toe te passen. Hiervoor is nauw samengewerkt met het Zuid-Hollands Landschap (de grondeigenaar) en het Hoogheemraadschap Schieland en Krimpenerwaard. In 2021 is de validatie nog niet afgerond en zijn wij nog volop in gesprek om tot een afronding te komen. Goedkeuring is voorzien in 2022. Eveneens in de Krimpenerwaard is de NMZH de samenwerking aangegaan met de Cranberry Company, een bedrijf in eigendom van Bart Crouwers, dat Cranberries teelt. Ook hiervoor is een projectplan geschreven en ingediend. Ook voor dit project is de validatie nog niet afgerond.

Goedkeuring is voorzien in 2022.

In Brandwijk, in de Alblasserwaard is Mattias Verhoef al enkele jaren bezig met het transformeren van zijn traditionele boerderij naar een Biologische boerderij. Als NMZH hebben wij een berekening gemaakt van de mogelijkheden. Mattias heeft aangegeven meerdere opties te willen afwegen, uiteindelijk heeft hij gekozen om geen Valuta voor Veen toe te gaan passen op zijn bedrijf.

Eind 2021 zijn twee nieuwe natuurgebieden in de Krimpenerwaard als aanstaande Valuta voor Veen projecten geregistreerd bij de Stichting Nationale Koolstofmarkt, te weten: Kadijk-West en Den Hoek.

Begin 2022 zullen voor deze twee projecten projectplannen worden geschreven en in overleg met het Zuid-Hollands Landschap worden ingediend.

3.4.2 van CO₂-bank naar Platform CO₂ Neutraal

In 2000/2001 werd voor de eerste keer een convenant afgesloten om windenergie in en rond de Rotterdamse haven te stimuleren. De NMZH nam hieraan deel, samen met HbR, RWS, Provincie Zuid-Holland, Gemeente Rotterdam, Deltalinqs en NWEA. Hierdoor werden barrières geslecht en werd veel windvermogen geplaatst. Het doel van 150 MW werd behaald, maar alleen binnen het havengebied. In 2009 zijn afspraken gemaakt voor een verdubbeling van het vermogen in 2020.

Na evaluatie van het convenant in 2019 is daarna aansluiting gezocht bij uitvoering van het Rotterdams Klimaatakkoord, waarbij breder werd gekeken naar de mogelijkheden van alle vormen van duurzame energie in de haven. Nader onderzoek is gedaan naar zowel wind als zon als integraal onderdeel van de ruimtelijke ontwikkeling in de haven. Waarbij mogelijkheden op land, water en daken in beeld zijn gebracht.

Implementatie van de plannen zijn via bestuurlijke afspraken in 2021 opgenomen in het Rotterdams Klimaatakkoord.

In vervolg op 2020 is de ontwikkeling van het windpark Maasvlakte 2, op de harde en zachte zeewering aan de Noord-West-kant, in het eindstadium van vergunningverlening (beroepsfase) gekomen. Tegelijkertijd is in 2021 de uitvoering ter hand genomen door Eneco en Rijkswaterstaat. In vervolg op 2020 is ook in 2021 ook overleg geweest met een grote groep van lokale, provinciale en landelijke natuur- en milieuorganisaties, waaronder de NMZH. Vooral de impact op vogels rondom de Maasvlakte is intensief besproken, met uitgebreide waarnemingen (radar e.a.) van Bureau Waardenburg. De concrete plannen voor stilstand van de turbines in specifieke, kritische periodes, specifieke metingen zijn concreet besproken alsook de uitwerking in een meerjarig monitoring- en evaluatieprogramma.

3.4.4 Convenant realisatie windenergie Rotterdamse regio

In 2012 heeft de NMZH het “Convenant realisatie windenergie stadsregio Rotterdam 2012” getekend. In dit convenant is een gezamenlijke doelstelling om 150MW windenergie in de regio Rijnmond te realiseren. Hiervoor is samen met de betrokken gemeente een uitvoeringsprogramma gemaakt en is de afgelopen jaren gewerkt aan de realisatie. De doelstelling was om in eind 2020 de 150 MW gerealiseerd te hebben. Begin 2019 bleek dat dit doel door allerlei factoren niet in bereik is.

De verwachting is dat een deel van de dan nog resterende opgave voor het einde van 2023 kan worden gerealiseerd, maar de meeste locaties pas daarna medio 2025 zullen worden gerealiseerd. Een vertraging van 5 jaar. In 2019 heeft een brede evaluatie plaatsgevonden en zijn de uitkomsten en mogelijke oplossingen hiervoor

in verschillende bijeenkomsten besproken. Er zijn aanvullende maatregelen nodig om ‘geen tempo te verliezen’ en de doelstelling van 150 MW ook daadwerkelijk uiterlijk in 2025 te realiseren.

Vanaf 2020 maakt de NMZH deel uit van het ondersteuningsteam en het ambtelijk en bestuurlijk overleg. Het ondersteuningsteam ondersteunt de programmamanager en de betrokken gemeenten bij de verdere uitvoering en realisatie. Om ook deze afspraken te borgen wordt een ondertekende bijlage toegevoegd aan het convenant. Ook is een goede monitoring opgezet voor het volgen van de realisatie van de afspraken, op deze manier kan beter en tijdig bijsturing en escalatie plaatsvinden. In 2021 is een nadere analyse gemaakt van de knelpunten bij alle locaties waarbij is gekeken naar bedrijfseconomische, participatie en bestuurlijke knelpunten. Per locatie ligt er een uitvoeringsplan om op korte

termijn knopen door te hakken. Daarbij zijn ook de energiecoöperaties en de koepel Energie Samen, meer in beeld gekomen als projectontwikkelaar.

In de 2e helft van 2021 is veel aandacht besteed aan de uitspraak van de Raad van State van 29

juni 2021 dat een MER verplicht is voor de landelijke omgevingsnormen (m.n. geluid) bij windenergie-locaties. Totdat dit proces klaar is (1,5-2 jaar) kunnen gemeenten wel locaties vergunnen, maar dient wel een eigen onderbouwing voor de voor te schrijven normen worden gegeven. Daarvoor zijn handvatten ontwikkeld in het ondersteuningsteam.

3.4.5 Coalitie A4/N11

Bij de ontwikkeling van de RES1.0 in de regio Holland Rijnland en het zoeken naar geschikte locaties voor de opwekking van duurzame elektriciteit via wind en zon werkt de NMZH veel samen met de energiecoöperaties van Energie Samen als onderdeel van de Participatiecoalitie. In Holland Rijnland vormt Rijnland Energie de regionale koepelorganisatie van de lokale energiecoöperaties in dit gebied.

Samen met Rijnland Energie is gewerkt aan een visie voor de N11 om locaties in beeld te brengen voor verdere ontwikkeling in de twee regio's langs de N11, Holland Rijnland en Midden-Holland. Daarbij is ook samengewerkt met de energiecoöperatie Bodegraven-Reeuwijk. Tevens is overlegd met Heineken als groot bedrijf langs de N11 en Eneco als mogelijk (mede) projectontwikkelaar.

In april is een visiedocument gepresenteerd aan vertegenwoordigers en bestuurders van gemeenten, regio's en provincie. Daarin wordt

ingegaan op de noodzaak voor duurzame energieopwekking in de regio in combinatie met opslagmogelijkheden en aansluiting op het elektriciteitsnetwerk, op de ruimtelijke afweging om te kiezen voor locaties langs infrastructuur rekening houdend met afwegingen van natuur en (open) landschap in het Groene Hart. Ook is ingegaan op de rol van energiecoöperaties en minimaal 50% lokaal eigendom. Bij de bespreking van de RES'en in Provinciale Staten in juni is hierover ingesproken. De Provincie heeft echter besloten alle nieuwe windlocaties binnen het Groene Hart niet toe te laten. Dat legt een druk op verdere plannen langs de N11. De focus bij de ontwikkeling van locaties ligt dan ook eerst op nadere gesprekken met de lokale politiek en de omgeving van mogelijke locaties. Daarbij is eind 2021 het plan voor een mogelijke windlocatie langs de A4/N11 gepresenteerd door de energiecoöperaties en Eneco. De NMZH sluit daarbij aan bij de verdere planontwikkeling om te komen tot een natuurinclusieve invulling.

3.4.6 Regionale Energie Strategie (RES)

De energietransitie zal een grote invloed hebben op de samenleving en het landschap in Zuid-Holland. De NMZH draagt actief bij om met zorg voor natuur en landschap deze energietransitie goed te laten verlopen. Vanuit het Klimaatakkoord is afgesproken dat de uitvoering moet plaatsvinden op regionaal niveau.

Nederland is daarvoor in 30 RES-regio's opgedeeld. Zeven daarvan liggen in Zuid-Holland. Dit zijn de regio's: Rotterdam Den Haag, Drechtsteden, Alblasserwaard, Hoeksche Waard, Goeree-Overflakkee, Holland Rijnland en Midden-Holland. Om de doelen te kunnen behalen is het belangrijk om binnen de regio's optimaal samen te werken om te komen tot lokaal breed gedragen energiebeleid en de uitvoering van specifieke maatregelen voor energiebesparing en duurzame energieopwekking. Ook participatie en communicatie moeten daarbij in de regio's een belangrijke rol gaan spelen. De NMZH draagt actief bij aan alle Zuid-Hollandse RES'en en heeft daarnaast gekozen om binnen de RES'en Holland Rijnland, Midden-Holland en Rotterdam-Den Haag een extra inzet te leveren.

De RES'en zijn voor ons pas geslaagd als voldaan wordt aan vier zaken:

- De ambitieniveaus van alle RES'en ligt hoog genoeg om gezamenlijk de landelijke doelstellingen te halen;
- Het proces om tot de RES'en te komen is participatief ingestoken. Daarnaast is participatie een vast uitgangspunt in het uitvoeringsplan. Het streven naar 50% lokaal eigendom is duidelijk verankerd;
- De RES'en hebben een uitvoeringsplan waarin de gezamenlijke ambities zijn vertaald naar concrete projecten of acties. In het uitvoeringsplan staat duidelijk hoe de monitoring vormgegeven wordt;
- De plannen zijn zorgvuldig ingepast in het Zuid-Hollandse landschap.

Vanuit deze invalshoek heeft de NMZH in 2021 een bedrag geleverd bij de totstandkoming van de RES 1.0. Hierin zijn de zoek- en testgebieden opgenomen voor de opwekking van duurzame energie (zon en wind) die nu verder na vaststelling van de RES 1.0 moeten worden uitgewerkt. Als NMZH hebben wij gekozen om ook in de volgende fase richting RES 2.0 hieraan een bijdrage te blijven leveren.

3.4.6.1 De participatiecoalitie

Om participatie zo goed mogelijk vorm te geven binnen de RES-regio's, werken de Natuur en Milieufederaties binnen de Participatiecoalitie samen met Energie Samen, Hier Klimaatbureau, Buurkracht en LSA Bewoners. Vanuit de afspraken in het Klimaatakkoord biedt de Participatiecoalitie tot 2022 een ondersteuningsprogramma voor participatie en communicatie. De vervolg aanpak richting RES 2.0 is alleen succesvol als er breed maatschappelijke draagvlak wordt gecreëerd en participatie integraal onderdeel uitmaakt

van de aanpak en actief wordt georganiseerd. In 2021 is dit nog niet goed van de grond gekomen in Zuid-Holland. Niet alleen om weerstand te voorkomen, maar ook om participatie, eigenaarschap en samenwerking binnen de RES-regio's los te trekken. Hierdoor komt de transitie pas echt van de grond. Het zijn immers de effecten van de acties van iedereen samen die de mate van succes bepalen voor de uitvoering. In 2022 zet de NMZH in op een betere participatie en communicatie in de 7 Zuid-Hollandse RES regio's.

3.4.6.2 Tools en hulpmiddelen

Ook in 2021 hebben veel inwoners van Zuid-Holland ons benaderd voor meer informatie over het RES-proces in hun regio. Deze inwoners zijn voornamelijk op zoek naar hulpmiddelen, ladders en afwegingskaders om zelf tot een eigen beoordeling te kunnen komen rond studies en voorgenomen plannen in de concept RES en daarna in de RES 1.0. Wij geven deze inwoners graag handelingsperspectief en hebben hiervoor de volgende hulpmiddelen ontwikkeld:

- Checklist wind op land;
- De constructieve zonneladder;
- Checklist natuurbelangen grondgebonden zonneparken;
- Schrijftool voor een goede warmtevisie;
- Handreiking Wind- en Zonneparken realiseren samen met inwoners;
- 50% eigendom lokale omgeving;
- Burgerbeweging over grootschalige energie opwek op land;
- Duurzame energie voor iedereen;
- Publicatie Transitievisie warmte in de praktijk;
- RES en Natuur en Landschap;
- Acceptatie en participatie windenergie op land.

3.4.6 Aardgasvrije wijken

In het Klimaatakkoord wordt 'de Wijkaanpak' genoemd als belangrijk element om energiebesparing in Nederland grote stappen verder te brengen. Het idee achter deze aanpak is dat een wijk een haalbare schaalgrootte vormt voor zowel technische oplossingen voor duurzame warmte en stroom, als voor het betrekken en activeren van bewoners. Ook in Zuid-Holland wordt op dit schaal niveau gekeken naar het aardgasvrij maken en de omschakeling naar andere energiedragers en aanvullende maatregelen als energiebesparing. In 2021 hebben wij met Energie Samen, verschillende bewonersinitiatieven en gemeenten gesproken over onze inzet bij dit onderdeel van het Klimaatakkoord. Bij een aantal initiatieven liggen ambities en kansen om aan de slag te gaan met aardgasvrije wijken. In de regio Rotterdam-Den Haag zijn de gemeenten Vlaardingen (Holy Zuid) en Schiedam (Groenord) al bezig met voorstellen om deze wijken aardgasvrij te maken. Hier ligt ook een directe aanleiding omdat Warmteling

bezig is om langs deze wijken de infrastructuur aan te leggen voor het transport van warmte van de Rotterdamse haven naar de glastuinbouw in het Westland. In 2021 hebben wij samen met Energie Samen een zienswijze ingediend bij de PIP van de Warmteling.

Een tegenvaller voor de gemeente Schiedam was wel dat BZK de subsidieaanvraag eind 2020 voor het project Groenord heeft afgewezen. De aanpak in de wijk Holy Zuid is nog niet zover als in Schiedam.

Algemeen beeld in Zuid-Holland is dat gemeenten nog erg druk zijn met de beleidskant, maar vaak nog niet bezig op het wijkuitvoeringsniveau waarop initiatieven zouden willen en kunnen aanhaken. Om meer zicht te krijgen op de feitelijke situatie bij de Zuid-Hollandse gemeenten is hiervoor in 2020 een enquête uitgezet die we konden gebruiken voor de inzet in 2021. In 2022 gaan wij deze enquête herhalen om opnieuw de stand van zaken en voortgang in kaart te brengen.

3.4.7 Klimaatadaptatie

De Coalitie Natuurlijke Klimaatbuffers (CNK) bestaat uit acht natuurorganisaties en stimuleert de inzet van natuur als oplossing voor het aanpassen aan klimaatverandering. Klimaatbuffers zijn gebieden waar natuurlijke processen de ruimte krijgen. Hierdoor groeien ze mee met klimaatverandering, waar mens en natuur van profiteren. Omdat er vanaf 2020 op regionaal niveau dialogen plaatsvinden over klimaatadaptatie, ligt daar een kans om het belang van natuurlijke klimaatbuffers onder de aandacht te brengen.

De CNK heeft de Natuur en Milieufederaties gevraagd om vrijwilligers te werven en te instrueren zodat zij in deze regionale processen als ambassadeur voor natuurlijke klimaatbuffers kunnen deelnemen. Het project Natuurlijke Klimaatbuffers is in 2020 verder opgezet inclusief het werven van ambassadeurs. Voor Zuid-Holland zijn er inmiddels zeven Klimaatbufferambassadeurs geworven, ieder met een andere achtergrond en kennis in huis. In 2021 hebben er 5 bijeenkomsten plaats gevonden met de Zuid-Hollandse Klimaatbufferambassadeurs en hebben er twee landelijke bijeenkomsten plaats gevonden.

3.4.8 Nacht van de Nacht

Nederland is een van meest verlichte landen ter wereld. Jaarlijks worden miljoenen euro's verspilld door inefficiënte verlichting. Niet alleen mensen hebben last van te veel licht. Ook voor dieren en planten is het belangrijk dat de nachten duister blijven.

Om de schoonheid van de nacht te benadrukken en aandacht te vragen voor de gevolgen van lichthinder, organiseren de Natuur- en Milieufederaties jaarlijks de Nacht van de Nacht. Afgelopen jaren hebben wij vanuit de NMF's de Nacht van de Nacht uitgebouwd tot een grote campagne waarin allerlei lokale organisaties, bedrijven

Een veranderend klimaat zorgt voor veel overlast en kan veel schade aanrichten in onze steden en dorpen. Zo ontstaat wateroverlast door extreme buien of een te hoge grondwaterstand. Door te lage grondwaterstanden en droogte is er kans op funderingschade en bodemdaling. Ook een hittegolf heeft nadelige effecten in een stad voor zowel de mens als de natuur. Eind 2020 waren wij in overleg met de provincie Zuid-Holland om weer tot nieuwe en realiseerbare klimaatbuffers te komen voor 2020 en verder. Na de zomer in 2021 is de NMZH gestart met het project 'Kansen voor natuurlijke klimaatbuffers' in Zuid-Holland. Gezien de schaarste aan ruimte in Zuid-Holland is het een uitdaging de ruimtelijke doelen te halen. Het is dan ook van groot belang goed in beeld te hebben wat de huidige situatie in Zuid-Holland op het gebied van Natuurlijke Klimaatbuffers is. Werken de huidige Natuurlijke Klimaatbuffers optimaal? Welke kansen zijn er voor nieuwe klimaatbuffers in Zuid-Holland en op welke wijze kunnen provinciale doelen worden samengebracht? Daarnaast zijn eind 2020 twee stageopdrachten uitgezet om gericht te zoeken naar mogelijkheden voor nieuwe klimaatbuffers in Zuid-Holland. Natuurlijke klimaatbuffers. In 2021 zijn deze stagiaires op hun onderzoeksopdrachten afgestudeerd.

en gemeenten meededen met eigen activiteiten en door het licht uit te doen tijdens de Nacht.

In de aanloop naar de Nacht van de Nacht 2021 zijn ad random foto's gemaakt van bedrijven in de nacht. Hieruit blijkt dat ruim 71% van deze bedrijven de verlichting onnodig aan heeft 's nachts. Mede om deze reden startten de NMF's vorig jaar met het meldpunt lichthinder waar sindsdien honderden meldingen zijn binnengekomen en opgevolgd.

In 2021 waren er meer dan 200 activiteiten die plaatsvonden met inachtneming van de coronaregels en ook vond een avondvullend onlineprogramma plaats via een livestream. Op zaterdag 30 oktober 2021 vond Nacht van de Nacht voor de 17e keer plaats.

3.5 Natuur & Landschap

Ondanks de verstedelijking heeft onze provincie nog veel bijzondere natuur en mooie landschappen. Maar de natuur en de biodiversiteit staan onder druk. En daarmee het welzijn van de bewoners. De NMZH zet zich in voor een natuurinclusief Zuid-Holland, waar de land-

bouw aansluit op de bestaande natuur, waar ruimtelijke plannen rekening houden met landschappelijke waarden, waar rust en stilte te vinden zijn. Voor een gezonde leefomgeving, waar planten en dieren worden beschermd, in natuurgebieden maar ook in steden en dorpen.

3.5.1 Natuur- en Landschapsoverleg (NLO)

De NMZH werkt met Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, het Zuid-Hollands Landschap, Dunea, IVN en het Nationaal Park Hollandse Duinen (NPHD) samen in het Natuur- en Landschapsoverleg (NLO). Het doel hiervan is onderlinge afstemming van de activiteiten op provinciaal niveau en waar mogelijk het samen optrekken in de provinciale belangenbehartiging. De NMZH heeft hierbij een centrale regierol en organiseert daartoe onder andere vier

keer per jaar een overleg tussen de directeurs van de organisaties.

Eind 2021 heeft er een heisessie plaats gevonden tussen de NLO directeurs. Tijdens deze heisessie is er kort terug gekeken naar de samenwerking in de afgelopen jaren en vooruitgekeken op welke wijze we de samenwerking in 2022 kunnen optimaliseren. Dit o.a. met een doorkijk naar de Provinciale Staten verkiezingen in 2023.

3.5.1.1 PAS en Stikstof

In 2020 heeft de NMZH diverse overleggen georganiseerd in de aanloop naar de start van de provinciale sectortafel Stikstof. De NMZH heeft een tweetal notities opgesteld over de ontwikkeling van natuurcompensatie en bufferzones in Zuid-Holland en het beter betrekken van de burger bij het stikstofbeleid. Ook is een notitie gemaakt over (extern) salderen en verlesen van stikstof. Er heeft een brede lobby plaatsgevonden om het

natuurbelang goed mee te nemen in de ontwikkeling van het nieuwe stikstofbeleid. Ook wordt op dit punt samengewerkt binnen de NMF's. Er heeft afstemming plaatsgevonden over de NLO inzet bij het te ontwikkelen programma Natuur spoor 1 en spoor 2 en de boerenaanpak Nieuwkoop. Ook zijn afspraken gemaakt welke NLO partner deelneemt aan de verschillende gebiedsgerichte aanpakken in Zuid-Holland. De werklast kan zo beter worden verdeeld om dubblures te voorkomen. De NMZH neemt

vanuit deze afspraken deel aan de gebiedsgericht aanpak voor de Biesbosch en de Rotterdamse haven.

Wel moeten we helaas vaststellen dat ook in 2021 weinig voortgang is geboekt in het daadwerkelijk reduceren van de stikstofdepositie in de Zuid-Hollandse natuurgebieden.

3.5.1.2 Kustpact

In 2021 moest opnieuw meer aandacht gegeven worden aan de bescherming van de kust. Er is tijdens de tweejaarlijkse bijeenkomsten afstemming geweest met de kustpartners, daarnaast is er meerdere malen contact geweest met de provinciale coördinator.

Er heeft nog een nader overleg plaats gevonden over de begrenzing van het monitorings-

gebied, deze zal op basis van onze aanvullingen en wensen worden aangescherpt.

Wij hebben onze zorgen geuit over het feit dat er wederom door de minister goedkeuring is gegeven aan het niet hoeven afbreken van de seizoensgebonden strandpaviljoens, dit zou wegens Corona een eenmalige actie zijn in 2020. In 2021 is hier dus wederom toestemming voor verleend.

3.5.1.3 Provinciaal Omgevingsbeleid en Gemeentelijke omgevingsvisies

In het kader van de herziening van de provinciale omgevingsverordening heeft de NMZH samen met de NLO partners een zienswijze ingediend. Daarnaast heeft de NMZH in afstemming met het Rotterdams Milieucentrum deelgenomen aan de gebiedstafel voor de omgevingsvisie Rotterdam.

Eind 2020 heeft de gebiedstafel een gezamenlijk advies opgesteld met aanbeveling voor het omgevingsbeleid. Ook heeft de NMZH in 2021 samen met de NLO partners een zienswijze ingediend op NRD voor de omgevingsvisie Rotterdam.

3.5.1.5 Water

De Natuur- en Milieufederatie Zuid-Holland heeft samen met Natuurmonumenten een zienswijze ingediend op het Waterbeheersplan 6 van het Hoogheemraadschap van Delfland; een extra stap is nodig. Het ontwerp-WBP6 geeft op veel gebieden de goede richting aan het waterbeheer. De urgentie om het watersysteem op orde te brengen met als doel een klimaatbestendig, schoon en duurzaam waterbeheer, zien wij echter nog onvoldoende terug.

Ook hebben we samen met Natuurmonumenten een zienswijze ingediend op het 'Ontwerp Waterbeheerprogramma 2022-2027' (WBP6) van het Hoogheemraadschap van Rijnland. In het plan worden fundamentele keuzes het vlak van bodemdaling, klimaatverandering en waterkwaliteit gemist.

Het concept WBP6 van Rijnland is beoordeeld aan de hand van de trefwoorden ambitie, urgentie, mate van concreetheid en de eigen rol van Rijnland. Hieruit hebben we kunnen concluderen dat het concept

WBP6 zeker ambitieus is en op tal van terreinen de goede richting aangeeft. Tegelijkertijd zien wij de urgentie om het watersysteem op orde te brengen met als doel een klimaatbestendig, schoon en duurzaam waterbeheer nog onvoldoende terug. Juist de omvang van de opgave waarvoor wij allen staan, vraagt van Rijnland een actievere, krachtigere en zelfstandigere opstelling.

Met het Zuid-Hollands Landschap en Natuurmonumenten is ook een zienswijze ingediend op het Ontwerp regionaal waterprogramma Zuid-Holland. In deze zienswijze wordt aandacht gevraagd voor het halen van de Kaderrichtlijn water doelen. Om de KRW-doelen te kunnen halen zal de provincie bestuurlijk meer zal moeten gaan sturen richting de wa-

terschappen. We hebben hier te maken met een gedeelde verantwoordelijkheid, die ook duidelijk naar voren moet komen in het regionaal waterprogramma Zuid-Holland. We missen in de plannen de hogere ambities, concrete acties, uitwerking en resultaatverplichtingen. En doen een oproep om de ambities en beleidskeuzes in het gehele waterprogramma zo snel mogelijk echt concreet te maken.

Overige activiteiten

De NMZH heeft ook deelgenomen aan het bestuurlijk overleg tussen de natuurorganisaties en het Hoogheemraadschap van Rijnland. In 2022 gaan we aandacht geven aan de huidige waterkwaliteit binnen de provincie. De waterkwaliteit voldoet in meerdere gebieden niet aan de gestelde normen en daarvoor is meer bewustwording en urgentie noodzakelijk.

3.5.1.5 Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten

De NMZH heeft samen met de NLO partners regelmatig overleg met Statenleden over diverse onderwerpen op het gebied van natuur en landschap. Wederzijdse kennisuitwisseling staat centraal. Ook vragen wij daarbij aandacht voor natuurontwikkeling en -bescherming en natuureducatie en natuurbeleving. Na de vorming van het huidige college van GS bleek dat veel minder geld beschikbaar was voor natuur en landschap in deze collegeperiode. Gezamenlijk met de NLO partners hebben wij een analyse gemaakt van de begrotingspost natuur en de beschikbare middelen voor afgesproken investeringen.

Dit heeft geresulteerd in de notitie: 'Meer rendement door betere samenwerking'. Met als resultaat dat in de voorjaarsnota meer concrete doelen voor de natuurontwikkeling zijn opgenomen en hiervoor middelen beschikbaar zijn gesteld.

In 2021 is verder gewerkt aan het gegeven dat voor structurele uitgaven ook structurele middelen moeten worden opgenomen in de provinciale begroting. Periodiek vindt informeel bestuurlijk overleg plaats met de gedeputeerden Berend Potjer, Anne Koning, Meindert Stolk en Jeanette Baljeu.

3.5.2 Faunabeheer

Dieren zijn kwetsbaar en hebben onze bescherming nodig. Die wordt hun vanuit de overheid echter niet altijd geboden. Vaak geeft de provincie Zuid-Holland veel te algemene ontheffingen om dieren af te schieten, soms zelfs in strijd met de regels voor natuurbescherming. Vooral vogels zijn hiervan vaak de dupe. Samen met 40 andere natuurorganisaties hebben wij ook in 2021 gewerkt aan het verbeteren van de Zuid-Hollandse fauna en een hierop afgestemd faunabeheer.

Dit gaat nog niet goed omdat de Faunabeheereenheid naar onze mening niet goed functioneert en grote achterstanden heeft in het actualiseren en opstellen van faunabeheerplannen. Samen met een groot aantal aangesloten organisaties voeren wij met regelmaat juridische procedures tegen te ruime of onterecht verleende ontheffingen, met als doel een beter beleid af te dwingen bij de Faunabeheereenheid, provincie Zuid-Holland en Omgevingsdienst Haaglanden

3.5.2.1 Bever

In 2021 heeft de NMZH samen met Vereniging Natuurmonumenten en Stichting Zuid-Hollands Landschap bezwaar aangetekend tegen de ruime ontheffing die is afgegeven voor het verstoren en vangen van bevers en het vernielen en beschadigen van beverburchten. Wij hebben in dit bezwaar gepleit voor maatwerk om de ontheffing specifiek te maken en in te zetten op monitoring van de beverpopulatie, preventief

beleid en afstemming met de terreineigenaar voordat acties worden ondernomen die nodig zijn in het kader van de openbare (water)veiligheid. Daarnaast hebben wij nadrukkelijk verzocht een faunabeheersplan voor de bever op te stellen.

Naar aanleiding van dit bezwaar heeft er een digitale hoorzitting plaats gevonden waarna de beoordelingscommissie in beraad is gegaan.

3.5.2.2 Ree

Nadat we in 2020 een zienswijze hebben ingediend betreft de ontheffing op de Wet natuurbescherming – beheer en schadebestrijding van de Faunabeheer Eenheid Zuid-Holland zijn we in 2021 in beroep gegaan.

Het beroep is samen met nog 13 andere organisaties ingediend aangezien er niets is gedaan met de eerder ingediende zienswijze. Wij zijn van mening dat er voldoende alternatieven zijn voor afschot waarmee de verkeersveiligheid kan worden vergroot, zonder dat hiervoor 5% van de reeënpopulatie moet worden gedood. Daarnaast is er in de ontheffing onvoldoende onderbouwing gegeven betreft de schadedreiging voor gewassen daarnaast is het onzin dat reeën ook in gebieden waar ruimte is voor groei van de populatie morgen worden afgeschoten.

Het beroep is mede namens Stichting Duinbehoud, KNNV-afdeling Delfland, KNNV Waterweg Noord, Natuur en Vogelwacht Rotta, Natuur- en Vogelwacht 'De Alblasserwaard', Vereniging voor Natuur- en Milieubescherming Pijnacker, Stichting Heemtuin Goudse Hout, Natuurvereniging Hollandse Delta, Natuurvereniging Eiland IJsselmonde, Natuur en vogelwacht Biesbosch, Vereniging Hoekschevaards Landschap, Vogelwerkgroep Zoetermeer en Fauna-4life ingediend.

3.5.3 Natuurlijke klimaatbuffer: ambassadeurs

De Coalitie Natuurlijke Klimaatbuffers (CNK) bestaat uit acht natuurorganisaties en stimuleert de inzet van natuur als oplossing voor het aanpassen aan klimaatverandering. Klimaatbuffers zijn gebieden waar natuurlijke processen de ruimte krijgen. Hierdoor groeien ze mee met klimaatverandering, waar mens en natuur van profiteren. Omdat er vanaf 2020 op regionaal niveau dialogen plaatsvinden over klimaatadaptatie, ligt daar een kans om het belang van natuurlijke klimaatbuffers onder de aandacht te brengen.

De CNK heeft de Natuur en Milieufederaties gevraagd om vrijwilligers te werven en te instrueren zodat zij in deze regionale processen als ambassadeur voor natuurlijke klimaatbuffers kunnen deelnemen. Het project Natuurlijke Klimaatbuffers is in 2020 verder opgezet inclusief het werven van ambassadeurs. Voor Zuid-Holland zijn er inmiddels zeven Klimaatbufferambassadeurs geworven, ieder met een andere achtergrond en kennis in huis. In 2021 hebben er 5 bijeenkomsten plaats gevonden met de Zuid-Hollandse Klimaatbufferambassadeurs en hebben er twee landelijke bijeenkomsten plaats gevonden.

3.5.4 Deltaplan Biodiversiteit

Vanaf 2018 zijn de Natuur en Milieufederaties betrokken bij de totstandkoming van het Deltaplan Biodiversiteit. Naast verschillende activiteiten is in 2020 ook een landelijke subsidiereregeling opengesteld voor provinciale innovatieprojecten gericht op biodiversiteitsherstel. In het kader hiervan hebben drie Zuid-Hollandse projecten een financiële bijdrage gekregen:

- Kilometers bloemrijke oevers, Zuid-Holland: Project Kilometers bloemrijke oevers zet zich o.a. in voor drie te versterken verbindingen in het Groene Cirkel Bijenlandschap, kilometers bloemrijke oevers, samenwerking tussen boeren, burgers en bedrijven, en bewustwording van het belang van bloemrijke gebieden.
- Hoeksche Waard Zoemt, Zuid-Holland: In project Hoeksche Waard Zoemt wordt biodiversiteitsherstel gerealiseerd door een netwerk van ecologisch beheerde bermen, oevers, akkerlanden en dijktafsluitingen dat de natuurgebieden en de dorpen en buurtschappen in de Hoeksche Waard met elkaar verbindt en als groene vingers doordringt in het bebouwde gebied.
- Patrijs in het Bentwoud, Zuid-Holland: Project Patrijs in het Bentwoud wil een toename van de patrijzenstand realiseren, gekoppeld aan een toename van de biodiversiteit in het gebied.

In 2021 is de NMZH actief op zoek gegaan naar verdienmodellen voor biodiversiteit ondernemen. Daarbij hoort ook het ontwikkelen en delen van kennis over biodiversiteit en hoe je die kunt meten. Ook zoeken we per gebied lokale samenwerking met diverse grondgebruikers om de biodiversiteit in de landbouw en de openbare groene ruimte te bevorderen. Hier ligt voor de NMZH een belangrijke verbinding met ons project Valuta voor Veen en de ambitie om ook Ecocredits te gaan ontwikkelen.

3.5.5 Plan Boom: 10 miljoen extra bomen

Plan Boom is een initiatief van de Natuur en Milieufederaties. Met Plan Boom willen we in vier jaar tijd 10 miljoen extra bomen planten in Nederland. Hiermee verkleinen we onze CO₂-uitstoot en wordt onze leefomgeving mooier, groener, frisser en gezonder. Bomen nemen CO₂ op, zijn van groot belang bij de bestrijding van hittestress, brengen schaduw en verkoeling en houden water vast in droge tijden. Daarbij versterken ze de veerkracht van de natuur en de biodiversiteit, zodat de natuur de effecten van klimaatverandering beter kan opvangen.

Plan Boom richt zich op het faciliteren van initiatieven, het vinden van locaties en het organiseren van de vrijwilligers die de bomen gaan planten. Onder faciliteren valt ook het vinden van de financiering voor het plantgoed bij bedrijven of overheden. En er is ook een eigen crowdfunding-campagne in de maak in het kader van Plan Boom. In 2020 heeft de NMZH eerste gesprekken gevoerd met De Groene Motor, Het Rotterdams Milieucentrum en Duurzaam Den Haag voor een gezamenlijke aanpak in Zuid-Holland. Ook hebben we actief bijgedragen aan het opstellen van de bossen- en bomenstrategie van de Provincie Zuid-Holland.

In 2021 is een vervolg gegeven aan de activiteiten die in 2020 zijn gestart. Na diverse gesprekken met de provincie Zuid-Holland hebben we een plan opgesteld om de provincie te ondersteunen in hun vergroeningsopgave. In het kader hiervan hebben diverse Webinars plaatsgevonden, specifiek voor gemeenten en specifiek voor overige organisaties en burgers. Daarnaast is met een aantal voedselbosinitiatieven in Zuid-Holland gesproken om hen verder te helpen met hun plannen.

In samenwerking met de Groene Motor zijn tijdens de Groene Motor vrijwilligers dag vouchers uitgedeeld voor een boompjespakket.

Eind 2021 is er begin gemaakt met het opstellen van de Zuid-Hollandse Plan Boom prijsvraag die in 2022 wordt gelanceerd met financiering van de provincie Zuid-Holland. Daarnaast zijn er in 2021 nog diverse voorbereidingen getroffen voor activiteiten in het plantseizoen 2022.

3.5.6 Natuur in de stad

Een miljoen plant- en diersoorten worden met uitsterven bedreigd. Nooit eerder was dit aantal zo groot als nu. De urgentie om de ecosystemen van deze aarde te beschermen is dus belangrijker dan ooit, bleek uit het VN-rapport over biodiversiteit wereldwijd dat in het jaar 2019 verscheen.

Het gaat steeds minder goed met de veertig aangewezen icoonsoorten in Zuid-Holland. Dit komt onder meer door de toenemende verstedelijking en daarmee ook de steeds schaarser wordende ruimte voor natuur in de stad, nieuwe manieren van bouwen en isolatie van woningen. De Zuid-Hollandse icoonsoorten kunnen gezien worden als een graadmeter: als het leefgebied van deze soorten op orde is dan gaat het goed met de Zuid-Hollandse natuur. Veel andere dier- en plantsoorten profiteren mee van de maatregelen die worden getroffen voor de icoonsoorten.

Om het tij te keren, is een impuls nodig. Zuid-Holland heeft hier dit jaar extra geld voor uitgetrokken via een subsidieregeling. De NMZH ondersteunt bij de uitvoering van de subsidieregeling: wij ontvangen en beoordelen de aanvragen en geven de provincie advies over toekenning. Ook werken we aan een aanpak waarmee de natuur in stedelijk gebied hoger op de gemeentelijke agenda komt te staan en bekender wordt het natuurnetwerk in Zuid-Holland. Deze subsidieregeling van de provincie loopt door in het jaar 2022.

3.5.7 Gebiedsontwikkeling Reeuwijkse Plassen

De Reeuwijkse Plassen, een prachtig Zuid-Hollands water-, natuur- en leefgebied met een rijke historie. Maar ook een gebied met een aantal bedreigingen. Er is verlies van biodiversiteit en waterkwaliteit en het beheer van het gebied moet worden verbeterd. Een belangrijke factor is ook een zekere vergrijzing en daarmee het verdwijnen van traditionele en lokale gebiedskennis. Ook de klimaatverandering vraagt aandacht. 80% van het gebied is in particulier eigendom, waardoor coördinatie en aansturing een grote uitdaging is. Daar zijn al slagen in gemaakt door de samenwerking van eigenaren en gebruikers in de Stichting VEEN meer te bevorderen en vanuit een gezamenlijke visie te werken aan de toekomst van de Reeuwijkse Plassen. Stichting VEEN heeft de NMZH eind

2020 gevraagd een kwartiermaker voor de gebiedsontwikkeling te leveren. De NMZH heeft in nauwe samenspraak met Stichting Veen en andere betrokkenen het visiedocument door ontwikkeld naar een gedragen uitvoeringsplan en daarbij behorende organisatievorm. Om zo meer samenwerking en eensgezindheid te ontwikkelen bij wat nodig is om aan de toekomst van de Reeuwijkse Plassen als robuust natuurgebied met waardevolle biodiversiteit, herkenbare cultuurhistorie en ruimte voor recreatie en groene woonmilieus. Als NMZH herkennen wij ons in de opgaven van het gebied en hebben wij onze expertise graag ingezet om voor de prachtige Reeuwijkse Plassen nieuw ontwikkelperspectief te bieden. Deze opdracht en het vervolg hierop is ook na 2021 gecontinueerd.

3.6 Verkeer & Vervoer

Bij besluitvorming rondom verkeer, vervoer en infrastructuur worden de belangen van klimaat, milieu en natuur niet vanzelfsprekend volwaardig betrokken bij de besluitvorming. De Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland denkt mee over concrete maatregelen

en oplossingen om CO₂-uitstoot, luchtverontreiniging, geluidhinder en aantasting van landschap en natuur sterk te beperken.

3.6.1 CRO Rotterdam The Hague Airport (RTHA)

De NMZH is sinds 2014 lid van de Commissie Regionaal Overleg luchthaven Rotterdam (CRO). De CRO heeft tot taak om - via overleg tussen diverse betrokkenen - het gebruik van de luchthaven te bevorderen op een wijze die zoveel mogelijk recht doet aan de belangen van die betrokkenen. Via deelname aan de CRO RTHA behartigt de NMZH de belangen van de leefomgeving. In 2021 heeft de NMZH deelgenomen aan de reguliere vergaderingen van de CRO die ieder kwartaal plaatsvinden.

De directie van RTHA heeft de NMZH ook gevraagd mee te denken met de verduurzaming van de luchthaven. In dit kader heeft de NMZH in 2021 een gesprek gevoerd met Stichting RHIA (Rotterdam The Hague Innovation Airport).

Stichting RHIA heeft de NMZH gevraagd als partner mee te willen denken als klankbordgroep bij de RHIA-projecten. Een voorbeeld hiervan is de ontwikkeling van de visie over het gebied op en rondom de luchthaven voor 2050 waar zij aan werken. De NMZH heeft met Stichting RHIA afgesproken om in 2022 nader contact met elkaar hier over te hebben.

3.6.1.1 Participatie traject Luchthavenbesluit (LHB)

RTHA heeft in 2020 een omgevingsproces rondom de aanvraag van een nieuw Luchthavenbesluit (LHB) opgezet. De luchthaven wil dit traject benutten om het gesprek aan te gaan over de positie van de luchthaven in de regio. RTHA streeft daarbij naar een toekomstbeeld waarin alle betrokken partijen zich kunnen vinden. Het participatietraject is een initiatief van Rotterdam The Hague Airport.

De gemeenten Rotterdam, Lansingerland en Schiedam, de Provincie Zuid Holland en het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat onderschrijven het belang van dit participa-

tie traject. Na afronding van de eerste verkenning- en kennismakingsfase hebben in 2021 diverse brainstormsessies plaats gevonden om te komen tot een gezamenlijk inzicht van elkaars belangen.

Deze sessies hebben uiteindelijk geresulteerd in een eerste 0-variant van het nieuwe luchthavenbesluit. Dit is de opmaat om verder met elkaar in gesprek te komen over de toekomst van de luchthaven.

De inhoud van de reactie van de NMZH is afgestemd met Vereniging Natuurmonumenten, Natuur- en Vogelwacht Rotta, Vereniging voor Natuur- en Milieubescherming Pijnacker, de Midden-Delfland vereniging en de gemeenten Midden-Delfland en Delft.

4. VERANTWOORDING RAAD VAN TOEZICHT

4.1 Samenstelling Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht bestaat uit maximaal vier leden en een voorzitter. Twee leden worden benoemd op voordracht van de Raad van Aangesloten Organisaties die het bij de NMZH aangesloten Zuid-Hollandse natuur- en milieunetwerk vertegenwoordigt. Twee andere leden worden benoemd op basis van kerncompetenties en provinciale betrokkenheid. De vier leden kiezen zelf een onafhankelijk voorzitter.

Chris Enthoven, voorzitter

- Bestuurslid Cultuurkwartier Leiden

Leen van der Sar

- Secretaris Stichting Vliegkamp MH17
- Secretaris Stichting Groene Hart
- Vrijwilliger Natuurmonumenten Nieuwkoopse Plassen

Karin Husmann, vertrouwenspersoon

- Sales- en Marketingmanager S4 Energy
- Lid Raad van Advies EPG certificering

Pieter Hordijk, lid Auditcommissie

- Geen nevenfuncties

Chris Enthoven is op 21 november 2019 benoemd tot voorzitter. Vanaf 2020 heeft de Raad van Toezicht ook stagiair Bart Raessens gelegenheid gegeven om aanwezig te zijn en deel te nemen aan de vergaderingen van de Raad van Toezicht.

Op 31 december 2021 bestond de Raad van Toezicht uit de volgende leden:

Rutger Klei, vice-voorzitter en voorzitter auditcommissie

- Zelfstandig bestuursadviseur, Klei Organisatie Advies te Rotterdam
- Lid Raad van Advies Gezondheidscentrum Mathenesserlaan, Rotterdam
- Voorzitter Bestuur St. Huizen Grootenboom van Os
- Begeleider Masterscripties RC/EMFC opleiding Erasmus School of Accounting and Finance (ESAA)

De leden van de Raad van Toezicht worden benoemd voor een periode van drie jaar en zijn daarna maximaal tweemaal herbenoembaar. Ultimo het

boekjaar is het volgende rooster van aftreden van toepassing:

Naam	Functie	Toetreding RvT	Aftreden/Verkiezbaar						
			2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Leen van der Sar	lid West	30-06-2015			HKA			A/HKA	
Chris Enthoven	voorzitter	20-09-2016			HKC			A/HKC	
Pieter Hordijk	lid Zuid en Auditcommissie	21-02-2017	GA			GA			HKA
Karin Husmann	lid Rijnmond en vertrouwenspersoon	21-02-2017	GA			GA			HKA
Rutger Klei	Vicevoorzitter en voorzitter Auditcommissie	28-11-2017	GC			GA			HKC

A = Afgetreden of Einde zittingsduur

GC = Gekozen Coöptatie

GA = Gekozen voordracht Raad van Aangesloten Organisaties

H = Herkozen

HKC = Herkiesbaar voordracht Coöptatie

HKA = Herkiesbaar voordracht Raad van Aangesloten Organisaties

4.2 Taken Raad van Toezicht en frequentie vergaderingen

Tot de taken van de Raad van Toezicht (RvT) behoren het goedkeuren van de begroting, jaarrekening en het jaarverslag, evenals het meerjarenbeleidsplan. De Raad van Toezicht laat de beleidsvorming en -uitvoering, waaronder het financieel beheer, over aan de directeur en het team. Daarnaast staat de voortgang van de projecten en de strategische programma's regelmatig op de agenda en worden er strate-

gische kwesties bediscussieerd. In 2021 zijn in totaal zes Raad van Toezicht-vergaderingen gehouden en is een heisessie met een vervolg georganiseerd over de financiële continuïteit en ontwikkelscenario's van de NMZH en het functioneren van de Raad van Toezicht van de Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland. Ook het tweede corona jaar vroeg aandacht wat de NOW aanvraag betreft

4.3 Verder op de agenda

Ondanks de coronacrisis kon de RvT in 2021 haar taak goed vervullen. Twee RvT vergadering en de Heisessie met vervolg konden live doorgang vinden en de overige RvT vergadering hebben langs digitale weg plaatsgevonden. Dit heeft verder geen noemenswaardige problemen opgeleverd voor het functioneren van de RvT. Op verschillende momenten is extra aandacht besteed aan het financieel beleid en de te verwachten inkomsten en lopende acquisities in relatie tot de impact van het coronavirus op onze organisatie. Dit vroeg van de directie voortdurende aandacht en leidde ook tot extra aandacht vanuit de RvT. In navolging van 2020 is in 2021 uiteindelijk ook gekozen om voor het verlies aan omzet een aanvraag te doen in het kader van de NOW-regeling. Vanuit de RvT is stilgestaan bij de maatschappelijk positie van de NMZH in 2025 en de financiële continuïteit op de middellange termijn en is vooruitlopend op het 50 jaar stilgestaan in 2022 stilgestaan bij het organiseren van een jubileumprogramma en symposium.

De WBTR: Wet bestuur en toezicht rechtspersonen is vanaf 1 juli 2021 van kracht geworden. Het bevat wettelijke verplichtingen voor alle verenigingen en stichtingen in Nederland. Binnen de NMZH is begin 2021 een analyse gemaakt van de huidige governance in relatie tot deze nieuwe wet. De uitkomsten zijn besproken binnen de RvT en daarbij is vastgesteld dat op een drietal punten na de NMZH volledig voldoet aan de WBTR.

Voor de onderdelen:

- Belet en ontstentenis
- Meervoudig stemrecht
- Statuten

Zal gekeken worden hoe een en ander praktisch kan worden geregeld. Gekozen is om dit te regelen in het Reglement van de Raad van Toezicht. Een statutenwijziging was niet nodig. De RvT heeft dit herziene reglement in 2021 vastgesteld. De NMZH voldoet hiermee volledig aan de WBTR.

Ook is in 2021 regelmatig in de RvT gesproken over de samenwerking van de 12 natuur- en milieufederaties. De RvT maakt zich zorgen over de ontwikkeling en positionering van het landelijk bureau en de ontwikkeling van de governance van de samenwerking. Vanuit de RvT en directeur is dit ook met regelmaat teruggekoppeld naar het Algemeen Bestuur van de landelijke samenwerking.

Vanuit een constructieve houding staat de NMZH een ontwikkeling voor waarbij het landelijk bureau dienstbaar is voor de 12 provinciale natuur en milieufederaties. Hier is in 2021 binnen de landelijke samenwerking verder over gesproken, maar dit heeft nog niet tot consensus geleid.

In 2021 is vastgesteld dat geen gebruik is gemaakt van de klachtenregeling voor derden. Ook is aandacht besteed aan het integriteitsbeleid binnen het team.

4.4 Auditcommissie en frequentie vergaderingen

De RvT heeft een Auditcommissie (AC) ingesteld voor de ondersteuning, advisering en het voorbereiden van besluitvorming van de RvT over de financiële gang van zaken en voor de toetsing van de werking van de administratieve organisatie en de controle hiervan. De taken en verantwoordelijkheden van de AC zijn verder vastgelegd in het Reglement van de Auditcommissie. In 2020 is de Auditcommissie in totaal vijf keer bijeengekomen.

De Auditcommissie bestaat uit twee leden vanuit de Raad van Toezicht. De vergaderingen van de Auditcommissie worden bijgewoond door de directeur en de controller van de NMZH. Rutger Klei is door de RvT benoemd tot voorzitter van de Auditcommissie.

4.5 Integriteitsverklaring

De NMZH is een goed doel en in het bezit van een CBF-Keur. Met het CBF-Keurmerk laten wij zien dat er sprake is van een verantwoorde manier van fondsenwerving en besteding. De ANBI-status hebben wij ontvangen omdat we ons minstens 90% inzetten voor het algemeen nut. Daarnaast hanteren Directie en Raad van Toezicht de Code Wijffels voor goed bestuur van goede doelen. We onderschrijven het belang van een goed gefundeerd maatschappelijk vertrouwen en volgen dan ook de aanbevelingen op van de vereniging Goede Doelen Nederland.

De Raad van Toezicht leden hebben allen in een verklaring de volgende principes onderschreven:

Bestuurders en toezichthouders zijn onafhankelijk en handelen integer. Zij zijn alert op belangenverstrengeling, vermijden ongewenste belangenverstrengeling en gaan op een transparante en zorgvuldige wijze om met het voorkomen van tegenstrijdige belangen. Zij onderschrijven het integriteitsbeleid en de bijbehorende gedragscodes van de Natuur en Milieufederaties.

“Bestuurders en toezichthouders kunnen meerdere belangen of functies hebben die elkaar raken. Dit kan voor organisaties nuttig en zelfs nodig zijn, bijvoorbeeld in het kader van de fondsenwerving door bestuurders of de netwerkfunctie van toezichthouders.”

“Belangenverstrengeling is ongewenst. Bijvoorbeeld als de belangen een zodanige invloed op elkaar heb-

ben dat de onafhankelijkheid van een bestuurder of toezichthouder in het geding komt.

Daardoor kan de organisatie worden beschadigd en vertrouwen en/of legitimiteit verliezen.”

“Tegenstrijdig belang is een zodanig direct of indirect persoonlijk belang van een bestuurder of toezichthouder dat deze niet meer in staat is om de belangen van de organisatie op een integere, objectieve en onbevooroordeelde wijze te behartigen.”

- Bestuurders en toezichthouders zorgen voor een cultuur van openheid en aanspreekbaarheid binnen de organisatie.
- Het bestuur en de raad van toezicht vergewissen zich van de onafhankelijkheid van hun leden. Bestuurders en toezichthouders hebben geen zakelijke of persoonlijke belangen of relaties met de organisatie anders dan als bestuurder of toezichthouder, tenzij anders schriftelijk is overeengekomen. Zij aanvaarden zonder voorafgaande goedkeuring van de raad van toezicht geen (neven)functies die gezien de aard of het tijdsbeslag raken aan hun functioneren.
- Bestuurders en toezichthouders laten het belang van de organisatie prevaleren boven eigen belangen en onthouden zich van persoonlijke bevoordeling.
- Bestuurders/toezichthouders melden elke vorm van (mogelijke) belangenverstrengeling en (potentieel) tegenstrijdig belang aan de voorzitter van de raad van toezicht en verschaffen hem daarover alle rele-

vante informatie. De raad van toezicht besluit dan buiten de aanwezigheid van de betrokken toezichthouder(s) en/of bestuurder(s) of er sprake is van ongewenste belangenverstrengeling of tegenstrijdig belang en treft passende maatregelen. De raad van toezicht geeft hierover openheid binnen de organisatie en naar externe belanghebbenden.

- Als op basis van een melding geconstateerd wordt dat er sprake is van ongewenste belangenverstrengeling zorgt de betrokken bestuurder of toezichthouder ervoor dat deze belangenverstrengeling zo snel mogelijk wordt opgeheven. De raad van toezicht ziet hierop toe en neemt maatregelen wanneer de betrokken bestuurder of toezichthouder hierin nalatig is.

- Als er sprake is van tegenstrijdige belangen neemt de betrokken bestuurder of toezichthouder niet deel aan de voorbereiding, beraadslaging, besluitvorming en uitvoering van deze zaken.
- Besluiten tot het aangaan van transacties of relaties waarbij tegenstrijdige belangen van bestuurders of toezichthouders (kunnen) spelen, behoeven vooraf goedkeuring door de raad van toezicht. De raad van toezicht legt deze besluiten schriftelijk en met een motivering vast en rapporteert hierover in het jaarverslag.
- Alle bestuurders en toezichthouders voldoen aan de ANBI-integriteitseisen. Dit wil zeggen dat hij/zij niet veroordeeld mag zijn voor een misdrijf.

4.6 Bezoldiging Raad van Toezicht en directeur

De leden van de Raad van Toezicht ontvangen geen bezoldiging voor de door hun uitgevoerde activiteiten. Waar nodig kan een vergoeding worden verkregen voor gemaakte kosten maar pas na het indienen van een declaratie hiervoor. De inschaling van directeurs van goede doelen organisaties is op basis van de richtlijn van Goede Doelen Nederland door het CBF als richtlijn overgenomen en vanaf 2018 verplicht gesteld. De beloning van de directeur van NMZH moet hiermee in overeenstemming zijn. In 2018 is de bezoldiging voor de directeur in de

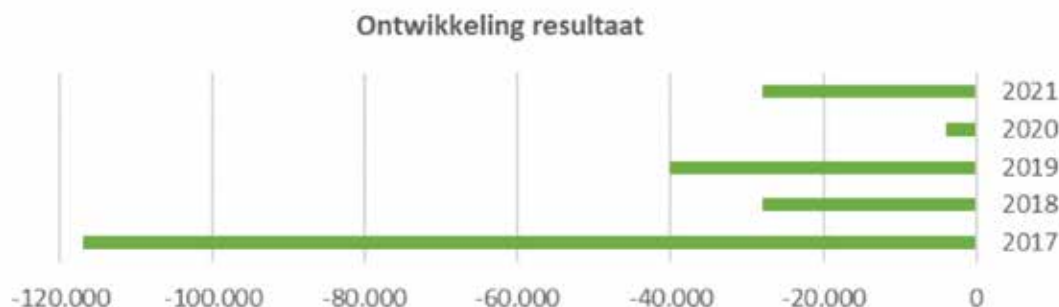
Raad van Toezicht gewogen met inachtneming van de regeling beloning directeurs goede doelen. In november 2020 heeft het CBF een nieuw element toegevoegd en is de functie van de directeur op dit onderdeel opnieuw door de RvT gewogen. Uiteindelijk heeft dit niet tot een andere uitkomst geleid dan die van 2018. De directeursfunctie is opnieuw door de RvT vastgesteld op 345 punten en ingedeeld in categorie F. Ook in 2021 voldoet de NMZH aan alle vereisten van het CBF.

4.7 Continuïteitsverklaring

Al 50 jaar geeft de Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland (NMZH) een stem aan natuur en landschap. Wij werken samen met inwoners, groene ondernemers, koplopers in het Zuid-Hollandse bedrijfsleven en overheden vanuit onze maatschappelijke doelstelling en non-profit aan de verduurzaming van onze samenleving. Dat doen wij bij de klimaatopgave en energietransitie, de verduurzaming van de landbouw en voedseltransitie en bij ontwik-

kelingen binnen natuur en landschap. Tot 2015 ontving de NMZH hiervoor een boekjaarsubsidie van de provincie Zuid-Holland.

Konden wij ons in de eerste jaren na 2015 als maatschappelijk ondernemer manifesteren met een bescheiden positief jaarresultaat, de laatste 5 jaar slaagden wij er niet meer in om het boekjaar met een positief financieel resultaat af te sluiten.

Ook 2021 sluiten wij af met een tekort. Tot op heden hebben we deze tekorten ten laste van de continuïteitsreserve kunnen brengen, maar dit is een eindige oplossing. Voor de continuïteit van de NMZH is het noodzakelijk om deze negatieve trend te doorbreken. De huidige continuïteitsreserve van 144k is niet voldoende om in een ultieme situatie te kunnen voldoen aan onze liquidatie verplichtingen en dat is zorgelijk.

De analyse van de tekorten van de afgelopen jaren is lastig te maken, daarvoor zijn ze te divers van aard. Wel is duidelijk dat met het verlies van de boekjaarsubsidie het voor onze organisatie bijzonder lastig blijkt om onze netwerkactiviteiten uit te voeren. Daarnaast hebben wij vastgesteld dat met de huidige personeelsformatie nauwelijks een positief exploitatieresultaat is te maken. De formatie is te beperkt waardoor een kleine terugslag op welk vlak dan ook het al bijzonder lastig maakt dit op te vangen. Dit aspect heeft ons ook in eerdere jaren parten gespeeld. Zo hebben we in 2017 en 2018 en ook in 2020 te maken gehad met langdurig ziekteverzuim van medewerkers wat gelijk een forse impact heeft op het resultaat. Het omzetverlies doordat medewerkers niet inzetbaar zijn, is gelijk zichtbaar in de exploitatie. In 2020 werden wij door Corona behoorlijk geraakt. In de eerste twee kwartalen viel de acquisitie stil en door gebruik te maken van de NOW-regeling zijn we dat jaar doorgekomen. We hebben onze werkzaamheden moeten aanpassen aan de richtlijnen van het RIVM.

Dat alles leidde ertoe dat we het omzetverlies in de tweede helft niet meer konden inlopen. In 2021

zijn de gevolgen van corona nog steeds merkbaar, ook al ging het gaandeweg steeds met minder beperkingen. Daarbovenop hebben wij van drie mooie provinciale projecten de uren niet kunnen toerekenen aan het boekjaar 2021.

De afgelopen jaren hebben wij ingezet op een forse kostenreductie en hebben wij onze acquisitiekracht versterkt. Ook blijven wij gezien de negatieve trend verder nagaan welke aanpassingen nodig zijn in onze organisatie. Daarbij zijn de contacten met onze belangrijkste financiers en opdrachtgevers goed.

De Raad van Toezicht en de directie hebben eind 2021 e.v. aan de hand van een drietal scenario's (basisscenario, basis+ scenario en een liquidatiescenario) opnieuw gekeken naar de financiële exploitatie en de toekomst van de NMZH. Gezamenlijk hebben wij vastgesteld dat het basisscenario (huidige situatie) ons niet verder gaat helpen. Gezien de ervaringen uit de achterliggende jaren is in dit scenario niet voldoende verdien capaciteit om tot een positief resultaat te komen. Het basis+ scenario biedt, onder de juiste randvoorwaarden, ons mogelijkheden om de continuïteit in financiële zin veilig te stellen.

Deze randvoorwaarden zijn:

- Goedkopere huisvesting. Momenteel worden gesprekken gevoerd om te verhuizen naar een ander pand wat meer aansluit bij onze toekomstvisie op de NMZH en tot een aanzienlijke besparing van de huisvestingslasten moet leiden. Doel is omdat in 2022 te gaan regelen.

Onze huidige verhuurder heeft aangegeven dat

wij boetevrij tot ontbinding van het huurcontract kunnen komen.

- Ondersteuning van de provincie Zuid-Holland bij de financiering van de netwerkfunctie van de NMZH. Er is een bereidheid om onze organisatie in 2022 met 100k en ook in 2023 met 100k te ondersteunen. Deze ondersteuning stelt ons in staat om voor de middellange termijn tot een nieuw model te komen voor de financiering van onze netwerkfunctie. Hiervoor is een projectplan gemaakt wat met de provincie Zuid-Holland is besproken. Bij de behandeling van de provinciale najaarsnota 2022 en de provinciale begroting 2023 komt de verdere besluitvorming van deze ondersteuning aan de orde.
- Doorlooptijd van acquisities te beperken. Hierdoor blijft meer capaciteit beschikbaar voor projecten waar wel financiering voor is en die direct bijdragen aan het resultaat van het lopende boekjaar;
- Kennismaken met een aantal geselecteerde vermogensfondsen om op termijn een nog betere spreiding te krijgen van onze inkomsten;

- Zodra de huisvestingslasten zijn teruggebracht en samen met de provincie Zuid-Holland de ondersteuningsbijdrage is geregeld kan de werving plaatsvinden van een nieuwe medewerker om de verdien capaciteit van de NMZH te vergroten waardoor er ook meer ruimte ontstaat om nieuwe zaken te ontwikkelen en de exploitatie te verbeteren. Met deze formatie-uitbreiding zijn wij beter in staat om tot een positief resultaat te komen en de continuïteitsreserve weer op het gewenste niveau te brengen.

De afgelopen maand is hard gewerkt om toe te werken naar het basis+ scenario. Deze inzet zal ook worden gecontinueerd door de Raad van Toezicht en de directie zodat op relatief korte termijn meer zicht ontstaat op een positieve financiële ontwikkeling wat onze exploitatie betreft.

5 FINANCIËLE VERANTWOORDING

5 Financiële Verantwoording

5.1 Algemeen

2021 is afgesloten met een negatief resultaat van € 28.149 en daarmee hebben we voor het vijfde jaar op rij geen positief resultaat kunnen behalen. 2016 was het laatste jaar wat met een bescheiden positief resultaat is afgesloten. Ook in 2021 hebben we de gevolgen gevoeld van de Covid-19-pandemie en heeft dat zijn weerslag gehad op de binnen te halen middelen. Ook vertraging bij een aantal projecten heeft ons parten gespeeld, maar dankzij de NOW-regeling hebben we het verlies kunnen beperken. Deze ontwikkeling heeft ons wel gedwongen nogmaals kritisch te kijken naar de organisatie, haar omgeving en de mogelijkheden voor het binnenhalen van financiering voor de uitvoering van de projecten. Zie voor een verdere toelichting de continuïteitsverklaring.

De liquiditeit blijft een wankel gegeven maar door scherp te sturen op de beschikbare liquiditeit, mede dankzij de NOW-uitkeringen, zijn we het jaar zonder problemen doorgekomen. De resultaatontwikkeling maakt de situatie echter niet eenvoudiger en ook voor 2022 blijft het noodzakelijk scherpe aandacht te hebben voor de liquiditeit. De trage ontwikkeling in het binnenhalen van projecten zorgt voor extra druk. De acquisitieportefeuille is echter goed gevuld en daarom hebben we er vertrouwen in dat we ook het boekjaar 2022 goed door zullen komen. We hopen daarbij wel dat de doorlooptijd van projectaanvragen aanzienlijk korter kan worden zodat we sneller weten waar we aan toe zijn.

Zoals hiervoor al aangestipt zijn de eerste ontwikkelingen voor 2022 positief. De portefeuille met projecten in verschillende stadia van aanvraag is goed gevuld en het uitzicht voor het gehele jaar ziet er goed uit. Zorgpunt blijft echter de tijd die nodig is om van aanvraag tot project te komen die blijft zorgelijk en lastig te beïnvloeden. De Covid-19-pandemie is op haar retour en blijft op de achtergrond, maar heeft geen dwingende invloed meer op de uitvoering van onze projecten. Vooralsnog gaan we uit van een positief resultaat van € 30.000 maar dit staat of valt ook weer met de bereidwilligheid van diverse financiers voor de uitvoering van onze projecten.

5.2 Financiële resultaten

De staat van baten en lasten over 2021 sluit met een tekort wat als volgt is opgebouwd:

Aan baten hebben wij ontvangen	€ 720.060
Aan de verschillende doelstellingen hebben wij besteed	€ 748.209
Hieruit resulteert een tekort van	€ (28.149)
Aan voordelige overige resultaten is behaald	€ 0
Tekort	€ (28.149)

De overige resultaten, zoals ook te lezen in de jaarrekening, zijn nihil. Bijzondere baten hebben zich niet voorgedaan in het boekjaar.

Als we nader inzoomen op de resultaten afgezet tegen de begroting dan ziet dat er als volgt uit:

	Realisatie 2021 €	Begroting 2021 €	Verskil ten opzichte van de begroting	
			Voordelig €	Nadelig €
BATEN				
Particulieren	1	-	1	
Loterijorganisaties	-	-		
Subsidies van Overheden	102	125		23
Andere organisaties zonder winststreven	613	705		92
Overige baten	4	2	2	
Financiële baten en lasten	-	-		
	720	832		
LASTEN	748	802	54	
			57	115
				(57)
SALDO	(28)	30		58

Toelichting

Zoals hiervoor al aangehaald, is het niet gelukt het jaar 2021 positief af te sluiten. Bij de start van 2020 lag er een acquisitieopgave van € 309.000 die lager was dan bij de start van 2020. Ondanks een wederom grote inspanning van onze medewerkers is een deel van deze opgave niet gerealiseerd en hebben we opnieuw een beroep moeten doen op de NOW-regeling. Die ondersteuning alsook scherp sturen op de kosten heeft uiteindelijk geleid tot het nu behaalde resultaat.

Baten

De baten vallen lager uit dan begroot maar dat heeft alles te maken met het feit dat we de hiervoor benodigde acquisitie niet hebben kunnen realiseren. Niet in de laatste plaats nog steeds als gevolg van de Covid-19-pandemie. Ondanks de positieve ontwikkeling van de pandemie blijft het lastig projectvoorstellen onder de aandacht te brengen laat staan geaccepteerd te krijgen. Tegen het einde van 2021 bleken een aantal projecten vertraging op te lopen waardoor de voor 2021 beoogde opbrengst niet gerealiseerd kan worden. Door de vertraging kent 2022 een vliegende start maar ook voor dat jaar ligt er nog een forse acquisitieopgave.

Lasten

De totale lasten vallen lager uit dan begroot echter is een verschil zichtbaar tussen de directe en indirecte kosten. De directe kosten, verbonden aan projecten, nemen toe mede doordat het project Groenste Familie nog steeds, zij het niet op volle kracht, doordraait. De directe kosten nemen af maar daar ligt met name de ontvangen NOW-bijdrage aan ten grondslag wat zichtbaar is in lagere

personele kosten. De overige indirecte kosten liggen in lijn met de begroting dan wel vallen licht hoger uit.

5.3 Risicobeheersing

De Raad van Toezicht heeft het kader vastgesteld voor de risicobeheersing bij acquisitie en uitvoering. Doordat de organisatie geen provinciale boekjaarsubsidie meer heeft, is er een toegenomen belang voor de eigen fondsenwerving en de ontwikkeling van producten en diensten. Het belang van een goede interne risicobeheersing is hierdoor toegenomen. Naast de primaire administratievoering is er extra aandacht voor de risico's bij het verkrijgen van middelen en acquisitie van projecten, de monitoring van de voortgang van projecten en de projectadministratie.

In de basis ligt er, bevestigd door een eerder uitgevoerde toezichtscan, een adequaat werkend bestuursmodel alsook een goed ingericht financieel technisch beleid en financieel management. Het risico zit vooral in het achterblijven van acquisities t.o.v. de begroting. Met opdrachtgevers zal de doorlooptijd van offerte tot opdrachtverlening constant bewaakt moeten worden en wanneer uitloop dreigt, zullen hierover afspraken dan wel aanvullende keuzes moeten worden gemaakt.

Tevens worden de doorlopende risico's middels managementrapportages inzichtelijk gemaakt en periodiek besproken met directie en Raad van Toezicht zodat de organisatie tijdig kan bijsturen indien de analyses daar aanleiding toe geven. Ook de Auditcommissie die als vaste adviescommissie is ingesteld door de Raad van Toezicht speelt een rol in de risicobeheersing.

De afgelopen jaren is gebleken dat het formaliseren en uitbetalingen van subsidieregelingen vaak een lange doorlooptijd hebben. Bij de POP3 regeling die de provincie Zuid-Holland uitvoert bleek de doorlooptijd op te lopen tot ruim 12 maanden en meer. Dit zorgt ervoor dat de liquiditeitspositie continu onder druk staat. Al geruime tijd is het zo dat bij de reguliere projecten een voorschot van 75% in het voorstel wordt opgenomen om ervoor te zorgen dat er geen dan wel een minimale voorfinanciering nodig is om het project uit te voeren. Ook blijft het noodzakelijk dat er naast kortlopende projecten meerjarenprogramma's moeten worden ontwikkeld om de algehele financiële positie ook in de komende jaren verder te verbeteren. Het politieke klimaat in de provincie is daarbij helaas een beperkende factor.

Naar aanleiding van het recente negatieve resultaat zijn er diverse scenario's uitgewerkt voor de toekomst van de organisatie. Deze zijn ook uitgebreid in de auditcommissie en Raad van Toezicht besproken om ook daar feedback te krijgen en met z'n allen vast te stellen welke koers voor de NMZH de meeste kans heeft. Vanuit die gesprekken en analyses is de keuze gemaakt het jaar 2022 vol te benutten om een meerjarige ondersteuning van de provincie te krijgen. Mocht dat niet lukken dan zal er een nieuwe beoordeling worden gemaakt en op basis daarvan een nieuw besluit worden genomen voor de toekomst van NMZH. Zie hiervoor ook de continuïteitsverklaring.

5.4 Nationale Postcode Loterij

De bijdrage van de Postcode Loterij maakt in iedere provincie een verschil

Energietuinen is een van de projecten van de Natuur en Milieufederaties die mogelijk gemaakt wordt door de deelnemers van de Postcode Loterij.

Dankzij de ruim 3 miljoen deelnemers van de Nationale Postcode Loterij gaat er in 2022 ruim 361 miljoen euro naar 188 goede doelen die zich inzetten voor mens en natuur. De Natuur en Milieufederaties horen al sinds 1996 bij de goede doelen die op een bijdrage mogen rekenen. Ook het komend jaar ontvangen we opnieuw een bijdrage van 2,25 miljoen euro van de Postcode Loterij: een aanzienlijk bedrag waar wij ontzettend blij mee zijn.

Extra schenkingen

Naast deze jaarlijkse bijdrage hebben de Natuur en Milieufederaties samen met WNF Nederland, Natuurmonumenten, ARK natuurontwikkeling en LandschappenNL eind 2021 een extra schenking mogen ontvangen om overstromingen in Limburg tegen te gaan. Dit project gaat binnenkort van start. We zijn ook partner van CleanUpXL, een gezamenlijk gedragen en uitgevoerd project van de Waddenvereniging, Stichting De Noordzee, Stichting Duik de Noordzee Schoon, BDS Harlingen en Friendship Offshore om 800.000 kilo rotzooi uit de Noordzee te verwijderen. Begin 2021 heeft de Loterij financiering voor dit project toegekend.

De Natuur en Milieufederaties zijn de Postcode Loterij en alle deelnemers enorm dankbaar voor hun bijdrage. Met hun steun kunnen we ons blijven inzetten voor mooie en duurzame provincies.

5.5 Beleggingen

De organisatie heeft haar overvloedige geldmiddelen alleen geparkeerd op spaarrekeningen met een laag risico. Beleggen met hoger risico wordt niet acceptabel geacht.

5.6 Kosten en bestedingspercentage baten

De Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland kent geen fondsenwervende activiteiten in de enge zin van het woord. Een deel van haar inkomsten verkrijgt zij als kansspelbegunstigde vanuit de Nationale Postcode loterij zoals hiervoor ook aangegeven. In strikte zin is een percentage voor kosten van fondsenwerving dan ook niet van toepassing maar De Provinciale Natuur en Milieufederaties hanteren voor het inzichtelijk maken van deze kosten een uniforme systematiek die gebaseerd is op de aanbeveling Toepassing van Richtlijn 650 voor kosten Beheer en Administratie van de Vereniging Fondsenwervende Instellingen (VFI). De kosten voor beheer en administratie worden inzichtelijk gemaakt in de Toelichting op de bestedingen, maar worden in de staat van baten en lasten volledig toegerekend aan de doelstellingen.

5.7 Reserves en vermogen

Per 31 december bedroeg het eigen vermogen van de stichting € 144.189 wat volledig is opgenomen in een continuïteitsreserve zoals ook zichtbaar is gemaakt in de jaarrekening over het boekjaar 2021. Het beleid van de stichting met betrekking tot de omvang en functie van het vrij besteedbare vermogen is erop gericht om de continuïteit van de organisatie te waarborgen door middel van het opbouwen van een eigen vermogen ter hoogte van 1/2 jaar aan uitvoeringskosten. Begin 2022 is dit vastgesteld op een bedrag van € 218.000. Jaarlijks wordt hiertoe maximaal aan toegevoegd een bedrag dat overeenkomt met het resultaat uit de begroting. Door CBF is toegestaan dat hiervoor 1,5 jaar wordt gehanteerd en daarmee blijft de stichting ruim binnen de gestelde norm. Door de verliezen van de afgelopen drie jaar is de reservepositie sterk afgenomen. Deze trend moet doorbroken worden om discontinuïteit te voorkomen. We blijven daarbij onze inzet richten op acquisities en diensten die beter, en bij voorkeur structureel, bij gaan dragen aan het versterken van onze reservepositie in de komende jaren.

5.8 Doorkijk naar het jaar 2022

Het boekjaar 2022 begint net zoals het voorgaande jaar is afgesloten moeizaam. De acquisitieopgave om de exploitatie compleet te maken ligt op € 455.000 en is daarmee groter dan ze ooit in voorgaande jaren is geweest. De portefeuille met projecten in verschillende stadia van aanvraag is na uitwerken van de begroting al wel gegroeid maar of die voldoende effectief kan worden binnengehaald blijft de onzekere factor voor dit jaar. Dat staat nog los van het feit of de timing van verkrijgen van projecten ook past bij de inzet en beschikbaarheid van de medewerkers. Om de in de afgelopen jaren verloren vermogenspositie op te bouwen is een positief resultaat van € 30.000 begroot maar dit realiseren staat of valt ook weer met de bereidwilligheid van diverse financiers voor de uitvoering van onze projecten. Met beperkingen op grond van Corona wordt geen rekening gehouden maar zou als dit toch weer de kop opsteekt een extra beperkende factor betekenen

Naast de nog binnen te halen projecten zijn de vaste waarden opgenomen in de begroting en kunnen we verder borduren op projecten die in 2021 zijn gestart. Omdat de NMZH in 2022 50 jaar bestaat is in het budget voor 'voorlichting en presentatie' € 20.000 extra opgenomen om bij dit heugelijke feit stil te staan.

De begroting voor 2022 sluit met een resultaat van € 30.000 en ziet er als volgt uit:

Begroting 2022		€
Uitgaven		
<i>Projectkosten direct</i>		
Inhuur derden		-
Reis- en verblijfkosten		1.500
Voorlichting en presentatie		2.500
Overige kosten		24.250
		<u>27.250</u>
<i>Indirecte kosten</i>		
Personeelskosten (vaste dienst)		554.100
Reis- en verblijfkosten		2.500
Voorlichting en presentatie		25.750
Huisvestingskosten		53.800
Kantoorkosten		43.250
Bestuurskosten		2.000
Administratie- en advieskosten		38.000
Financieringskosten		850
		<u>720.250</u>
Totaal uitgaven		<u>747.500</u>
Inkomsten		
Donaties		1.500
Baten van subsidies van overheden		-
Baten van andere organisaties zonder winststreven		774.000
Overige baten		2.000
Rentebaten		0
Totaal Inkomsten		<u>777.500</u>
	Resultaat	30.000

6 JAARREKENING

Balans per 31 december 2021
(na bestemming resultaat)

	31-12-2021	31-12-2020
	€	€
Actief		
Vlottende activa		
Vorderingen en overlopende activa:		
Debiteuren	48.153	-
Overige vorderingen en overlopende activa	<u>270.316</u>	<u>261.152</u>
	318.469	261.152
Liquide middelen	163.609	270.296
	<u>482.078</u>	<u>531.448</u>

	31-12-2021	31-12-2020
	€	€
Passief		
Eigen vermogen		
Reserves:		
Continuïteitsreserve	144.189	172.338
	144.189	172.338
Schulden op korte termijn		
Leveranciers en handelskredieten	35.836	21.883
Belastingen en premies sociale verzekeringen	143.212	139.379
Overige schulden en overlopende passiva	158.841	197.848
	337.889	359.110
	482.078	531.448

Staat van Baten en Lasten

	Realisatie 2021 €	Begroot 2021 €	Realisatie 2020 €
BATEN			
Baten van particulieren	890	-	3.205
Baten van subsidies van overheden	101.790	125.000	115.808
Baten van andere organisaties zonder winststreven	613.528	705.750	407.361
Som van de geworven baten	716.208	830.750	526.374
Overige baten	3.852	1.500	5.311
Som van de baten	720.060	832.250	531.685
BESTEED AAN DOELSTELLINGEN			
Verkeer & Vervoer	7.654	8.207	9.252
Circulaire Economie	21.854	23.432	28.063
Duurzame Landbouw	216.050	231.655	200.169
Klimaat & Energie	222.138	238.182	192.115
Duurzame Haven	26.697	28.625	33.390
Natuur & Landschap	253.816	272.148	72.740
Totaal besteed aan doelstelling	748.209	802.250	535.729
Wervingskosten	-	-	-
Kosten van beheer en administratie *	-	-	-
Saldo voor financiële baten en lasten	(28.149)	30.000	(4.044)
Saldo financiële baten en lasten	-	-	-
Saldo van baten en lasten	(28.149)	30.000	(4.044)
<u>Bestemming</u>			
Continuïteitsreserve	(28.149)	30.000	(4.044)
	(28.149)	30.000	(4.044)

* De Natuur- en Milieufederaties hanteren voor het inzichtelijk maken van deze kosten een uniforme systematiek, die gebaseerd is op de aanbeveling Toepassing van Richtlijn 650 voor Kosten Beheer en Administratie van de Vereniging Fondsenwervende Instellingen (VFI). De Kosten voor Beheer en Administratie worden inzichtelijk gemaakt in de bijlage Toelichting Lastenverdeling, maar worden in de staat van baten en lasten volledig toegerekend aan de doelstellingen.

Kasstroomoverzicht

Het saldo van de geldmiddelen is in het jaar 2021 afgenomen met € 106.687. In 2020 was nog sprake van een toename groot € 179.404. In onderstaande analyse van de kasstromen wordt toegelicht hoe de mutatie tot stand is gekomen

	<u>2021</u>	<u>2020</u>
	€	€
Kasstroom uit operationele activiteiten:		
Overschot/Tekort	(28.149)	(4.044)
Aanpassingen voor:		
Veranderingen in werkkapitaal:		
Mutatie vorderingen	(57.317)	46.265
Mutatie kortlopende schulden	<u>(21.221)</u>	<u>137.183</u>
	(78.538)	183.448
Kasstroom uit bedrijfsoperaties	<u>(106.687)</u>	<u>179.404</u>
Kasstroom uit operationele activiteiten	<u>(106.687)</u>	<u>179.404</u>
Netto kasstroom	<u>(106.687)</u>	<u>179.404</u>
Mutatie geldmiddelen	<u><u>(106.687)</u></u>	<u><u>179.404</u></u>

De afname in het boekjaar is het gevolg van de verhoging van de voorfinanciering van projecten en een afname van de vooruitontvangen bijdragen.

Toelichting op de balans en de staat van baten en lasten

Algemeen

Doelstelling

De Stichting Natuur- en Milieufederatie Zuid-Holland, gevestigd te Den Haag, is opgericht op 18 augustus 1986 en is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken onder nummer 41129491.

Het doel van de stichting is: het behartigen van belangen met betrekking tot het beschermen, beheren, verbeteren en verrijken van het milieu, natuur en landschap in en rond de provincie Zuid-Holland, een en ander in de meest ruime zin.

Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

De waardering van activa en passiva en de bepaling van het overschot/tekort vinden plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende balanshoofd anders wordt vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

De jaarrekening is opgesteld conform de verslaggevingsrichtlijnen, die gesteld worden aan Fondsenwervende instellingen (RJ 650).

Corana crisis

In 2021 duurde de coronacrisis voort en daar heeft de stichting wederom de gevolgen van gevoeld. Net als in het jaar 2020 heeft de stichting een beroep moeten doen op de beschikbare NOW regelingen. Van de uitstelmogelijkheden voor het betalen van belastingen behoefde geen gebruik te worden gemaakt. Door gebruik te maken van de regelingen heeft de stichting haar continuïteit kunnen waarborgen zij het minimaal. Door de steunmaatregelen heeft de stichting haar verlies beperkt kunnen houden. Mede op grond hiervan alsook op basis van de ontwikkelingen voor het boekjaar 2022 blijft de continuïteit gewaarborgd.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Materiële vaste activa

In de loop van het boekjaar aangeschafte materiële vaste activa worden in principe in het boekjaar geheel afgeschreven en als kosten aangemerkt. Slechts bij hoge uitzondering en substantialiteit wordt een investering als materieel vast actief opgenomen en derhalve afgeschreven over de geschatte levensduur.

Onderhanden werk/jaaroverschrijdende projecten:

Onderhanden werk wordt gewaardeerd op kostprijs verminderd met de op balansdatum reeds voorzienbare verliezen. De kostprijs omvat de directe loonkosten en overige kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend en overigens gebaseerd zijn op reeds in het boekjaar afgesloten contracten. De reeds ontvangen gelden worden op het onderhanden werk in mindering gebracht. Positieve resultaten worden in het jaar van definitieve afrekening genomen.

Voor (verwachte) negatieve resultaten wordt ultimo van het jaar een voorziening gevormd.

Vorderingen

De vorderingen worden opgenomen tegen nominale waarde onder aftrek van de noodzakelijk geachte voorzieningen voor het risico van oninbaarheid. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van beoordeling per vordering.

Te vorderen subsidies worden opgenomen tegen de nominale waarde van de toegekende beschikkingen van de diverse subsidie verstreckende organisaties.

Reserves

Het vermogen wordt onderverdeeld naar continuïteitsreserve, bestemmingsreserves en overige reserve.

Continuïteitsreserve

De continuïteitsreserve is gevormd voor dekking van risico's op korte termijn en om zeker vast te stellen dat de stichting ook in de toekomst aan haar verplichtingen kan voldoen. Voor de vorming hiervan worden de normen gesteld door Goede Doelen Nederland in acht genomen.

Bestemmingsreserves

Bestemmingsreserves zijn bedoeld om voor specifieke doelen middelen af te zonderen van de overige reserves. Bij de in te zetten reserves zal telkenmale doel en omvang worden toegelicht.

Overige reserve

De overige reserve wordt opgebouwd uit bedragen die over zijn nadat op grond van de uitgangspunten mutaties op de andere reserves hebben plaatsgevonden.

Verbonden partijen

Met Stichting CO2 Bank-Zuid-Holland bestaat op dit moment een bestuurlijke eenheid. Omdat de stichting echter nog geen activiteiten heeft ontplooid wordt hiervan niets opgenomen in de jaarsstukken.

Grondslagen voor de bepaling van het resultaat

Baten van particulieren

Onder deze categorie worden gelden verantwoord, die door de gever vrijwillig zijn afgestaan en geen (evenredige) tegenprestatie vormen voor geleverde goederen en/of diensten.

Baten van subsidies van overheden

Subsidies van overheden worden als bate verantwoord zodra er redelijke zekerheid bestaat dat zij zullen worden ontvangen en dat de organisatie zal voldoen aan de daaraan verbonden voorwaarden. Ontvangen voorschotten waar in het boekjaar nog geen lasten tegenover staan worden als vooruit ontvangen bedragen onder de kortlopende schulden opgenomen.

Baten van andere organisaties zonder winststreven

De toegezegde bijdragen van andere organisaties worden verantwoord op basis van de netto toezegging verminderd met de gemaakte verwervingskosten. Onder deze categorie worden ook de indirect verkregen gelden van de Nationale Postcodeloterij verantwoord daar deze via de koepelorganisatie van de NMF's worden doorverdeeld en dus niet rechtstreeks worden ontvangen.

Beleggingen

Ontvangen middelen worden niet aangewend voor belegging in effecten, zoals aandelen en obligaties

Bestedingen

Onder de bestedingen worden, per doelstelling, de directe projectkosten en het aandeel in de uitvoeringskosten verantwoord.

De directe projectkosten zijn de kosten welke direct en specifiek zijn toe te rekenen aan een project. Onder de uitvoeringskosten worden de kosten verantwoord van de eigen organisatie (kosten van bestuur, beheer en uitvoering). Deze kosten worden op basis van bestede directe project-uren verdeeld naar de doelstellingen.

Beheer en administratie

De Provinciale Natuur en Milieufederaties hanteren voor het inzichtelijk maken van deze kosten een uniforme systematiek die gebaseerd is op de aanbeveling Toepassing van Richtlijn 650 voor kosten Beheer en Administratie van de Vereniging Fondsenwervende Instellingen (VFI). De kosten voor beheer en administratie worden inzichtelijk gemaakt in de Toelichting op de bestedingen, maar worden in de staat van baten en lasten volledig toegerekend aan de doelstellingen.

Fiscale positie

Belastingen

De stichting is met ingang van 1 september 2014 voor een deel van haar activiteiten omzetbelastingplichtig doch blijft vrijgesteld van vennootschapsbelasting.

Toelichting op de onderscheiden posten van de balans

Actief

	31-12-2021	31-12-2020
	€	€
Vorderingen		
<u>Debiteuren:</u>		
Debiteuren	48.153	-
<u>Overige vorderingen en overlopende activa:</u>		
Te vorderen bijdragen De Natuur en Milieufederaties	60.150	25.552
Vooruitbetaalde bedragen	15.478	8.456
Afrekening bijdrage NOW regeling	10.949	25.911
Nog te ontvangen projectbijdragen	82.526	68.951
Nog te ontvangen subsidies	96.074	117.143
Overige vorderingen	5.139	15.139
	<u>270.316</u>	<u>261.152</u>

De looptijd van deze vorderingen bedraagt een periode < 1 jaar.

Liquide middelen

ING bank rekening-courant	29.381	263.322
Triodos bank, rekening courant	130.816	3.539
ING bank spaarrekening	3.412	3.435
	<u>163.609</u>	<u>270.296</u>

Voor een bedrag van € 3.355 staan de liquide middelen niet ter vrije beschikking van de stichting. Dit in verband met een verstrekte bankgarantie door ING bank in verband met huurverplichtingen van het pand ad € 3.355.

Eigen vermogen

Reserves

Continuïteitsreserve

Het verloop van deze post is als volgt:	2021	2020
	€	€
Stand per 1 januari	172.338	176.382
Resultaatbestemming	(28.149)	(4.044)
Stand per 31 december	<u>144.189</u>	<u>172.338</u>

Het beleid van de stichting met betrekking tot de omvang en functie van het vrij besteedbare vermogen is er op gericht om de continuïteit van de organisatie te waarborgen door middel van het opbouwen van een eigen vermogen ter hoogte van 1/2 jaar aan uitvoeringskosten. Begin 2022 is dit vastgesteld op een bedrag van € 218,000. Jaarlijks wordt hiertoe maximaal aan toegevoegd een bedrag dat overeenkomt met het resultaat uit de begroting.

	31-12-2021	31-12-2020
	€	€
<u>Leveranciers en handelskredieten:</u>		
Crediteuren	35.836	21.883

Belastingen en premies sociale verzekeringen:

Saldo BTW af te dragen ultimo boekjaar	18.052	19.936
Afdracht loonheffingen en sociale lasten	125.160	119.443
	143.212	139.379

	31-12-2021	31-12-2020
	€	€

Overige schulden en overlopende passiva:

Vakantiegeldverplichting	21.176	12.542
Vakantiedagenverplichting	9.430	3.012
Te betalen accountants- en administratiekosten	11.000	10.325
Vooruit ontvangen subsidies en bijdragen	102.126	153.378
Te betalen personeelskosten	6.711	9.543
Nog te betalen projectkosten	8.026	5.526
Overige schulden	372	3.522
	158.841	197.848

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Op 20 februari 2019 is er een huurcontract afgesloten voor de duur van 5 jaar voor de huur van een kantoorpand aan de Raamweg 1a te Den Haag. Onder specifieke omstandigheden is de overeenkomst tussentijds te beëindigen. De jaarlijkse huur voor deze lokatie bedraagt € 36.000.

Toelichting op de onderscheiden posten van de Staat van baten en lasten

	Realisatie 2021 €	Begroot 2021 €	Realisatie 2020 €
BATEN			
<u>Baten van particulieren</u>			
Donaties	890	-	3.205
	890	-	3.205
 <u>Baten van subsidies van overheden</u>			
<i>Tijdelijke subsidies:</i>			
Provincie Zuid-Holland, POP 3 regelingen	101.790	125.000	77.205
Provincie Zuid-Holland, overige subsidies	-	-	38.603
	101.790	125.000	115.808
 <u>Baten van andere organisaties zonder winststreven</u>			
St. De Natuur en Milieufederaties	263.010	221.000	260.575
Overige activiteiten	350.518	484.750	146.786
	613.528	705.750	407.361
 Som van geworven baten	716.208	830.750	526.374
 Overige baten			
Overige baten	3.852	1.500	5.311
 Financiële baten en lasten			
Rentebaten	-	-	-

Toelichting op de onderscheiden posten van de Staat van baten en lasten

BESTEDINGEN

	Realisatie 2021 €	Begroting 2021 €	Realisatie 2020 €
<u>Directe projectkosten (cf lastenverdeling per project)</u>			
Personeelskosten	486.099	400.000	263.092
Inhuur derden *1	22.414	-	12.198
Reis- en verblijfkosten	550	1.500	2.422
Voorlichting en presentatie	77.562	2.500	59.577
Overige kosten	15.849	130.000	20.801
Totaal Projectkosten	602.474	534.000	358.090
 Gemiddeld aantal personeelsleden (in fte's)	 6,82		 5,31

*1 de kosten voor inhuur derden betreffen niet alleen een vergoeding voor de geleverde diensten maar ook voor de door derden in rekening gebrachte BTW van 21% die door de Natuur- en Milieufederatie niet in vooraftrek kan worden genomen.

Toelichting op de onderscheiden posten van de Staat van baten en lasten

Lastenverdeling per project

	Projecten						Totaal Projecten	Beheer & Administratie	Realisatie 2021	Begroting 2021	Realisatie 2020
	Verkeer & vervoer	Circulaire economie	Duurzame landbouw	Klimaat & energie	Duurzame Haven	Natuur & landschap					
	€	€	€	€	€	€	€	€	€	€	€
<u>Directe projectkosten</u>											
Personeelskosten	5.998	17.119	76.983	168.351	20.947	196.701	486.099	6.032	492.131	531.250	308.267
Inhuur derden		-	22.414		-	-	22.414	-	22.414	-	12.198
Reis- en verblijfkosten	-	-	-		-	550	550	-	550	1.500	2.422
Voorlichting en presentatie			76.562			1.000	77.562	-	77.562	2.500	59.577
Overige kosten	-	-	7.349	6.000	-	2.500	15.849	-	15.849	130.000	20.801
Totaal directe projectkosten	5.998	17.119	183.308	174.351	20.947	200.751	602.474	6.032	608.506	665.250	403.265
<u>Indirecte kosten</u>											
Reis- en verblijfkosten	24	67	315	677	82	735	1.900	681	2.581	2.500	1.155
Huisvestingskosten	453	1.297	6.068	13.018	1.568	14.137	36.541	13.099	49.640	53.100	48.972
Kantoorkosten	404	1.157	5.415	11.619	1.399	12.618	32.612	11.691	44.303	41.650	36.828
Bestuurskosten								1.171	1.171	2.000	422
Voorlichting en presentatie	63	180	840	1.802	217	1.957	5.059	1.813	6.872	4.500	2.497
Administratie- en advieskosten								34.073	34.073	32.400	38.349
Financieringskosten								1.063	1.063	850	4.241
Totaal indirecte kosten	944	2.701	12.638	27.116	3.266	29.447	76.112	63.591	139.703	137.000	132.464
Totaal Projectkosten	6.942	19.820	195.946	201.467	24.213	230.198	678.586	69.623	748.209	802.250	535.729
<u>Verdeling Beheer & Administratie</u>	1,02%	2,92%	28,88%	29,69%	3,57%	33,92%	100,00%				
Toerekening	712	2.034	20.104	20.671	2.484	23.618	69.623	(69.623)	-		
Totale kosten	7.654	21.854	216.050	222.138	26.697	253.816	748.209	-	748.209	802.250	535.729

Kostentoerekening

De personeelskosten worden aan de doelstellingen toegerekend op basis van de urenregistratie van de medewerkers.

Kengetallen

	2020	2020
% kosten eigen fondsenwerving ten opzichte van baten uit eigen fondsenwerving	-	-
% besteed aan de doelstellingen ten opzichte van totale lasten (voor verdeling Beheer & Administratie)	90,7%	76,3%
% kosten Beheer & Administratie (voor verdeling) ten opzichte van de totale kosten	9,3%	23,7%

NMZH streeft naar maximaal 20% aan kosten Beheer & Administratie. Het percentage kosten Beheer & Administratie is dit jaar hoger vanwege een lagere toerekening aan de doelstellingen vanwege de Covid 19 pandemie.

Specificatie van de Uitvoeringskosten volgens categoriale indeling (indirecte kosten)

	Realisatie 2020 €	Begroot 2020 €	Realisatie 2020 €
<u>Salarissen</u>			
Salariskosten	430.688	365.000	328.811
Vakantiedagenverplichting	6.418	-	(6.310)
Compensatie NOW regeling	(100.922)	-	(123.430)
Ontvangen ziekengeld	-	-	(37.929)
	<u>336.184</u>	<u>365.000</u>	<u>161.142</u>
<u>Sociale lasten</u>			
Sociale lasten werkgever	68.942	75.500	55.856
Premie ziekengeldverzekering	25.569	24.500	17.806
	<u>94.511</u>	<u>100.000</u>	<u>73.662</u>
<u>Pensioenlasten</u>	<u>40.690</u>	<u>36.000</u>	<u>31.052</u>
<u>Overige personeelskosten</u>			
Overige personeelskosten	3.447	2.000	2.284
Werving & Selectie	85	-	145
Deskundigheidsbevordering	7.979	15.000	-
Reiskosten woon-werk	8.388	13.250	7.898
Ingehuurd personeel	-	-	31.242
Arbokosten	847	-	842
	<u>20.746</u>	<u>30.250</u>	<u>42.411</u>
Totaal Personeelskosten	<u>492.131</u>	<u>531.250</u>	<u>308.267</u>
Toegerekende personeelskosten aan Projecten	<u>(486.099)</u>	<u>(400.000)</u>	<u>(263.092)</u>
Totaal Personeelskosten indirect	<u>6.032</u>	<u>131.250</u>	<u>45.175</u>
<u>Reis- en verblijfkosten</u>			
Kilometervergoedingen	2.133	1.500	891
Verblijf- en representatiekosten	448	1.000	264
	<u>2.581</u>	<u>2.500</u>	<u>1.155</u>

	Realisatie 2020 €	Begroot 2020 €	Realisatie 2020 €
<u>Huisvestingskosten</u>			
Huur gebouwen	36.516	36.600	35.899
Servicekosten	413	500	422
Energiekosten	2.990	6.500	3.838
Schoonmaakkosten	6.815	7.750	7.007
Overige huisvestingskosten	2.906	1.750	1.806
	<u>49.640</u>	<u>53.100</u>	<u>48.972</u>
<u>Kantoorkosten</u>			
Automatiseringskosten	29.501	23.500	22.453
Kantinekosten	184	900	268
Kantoorbenodigdheden	238	1.500	33
Telefoonkosten	5.783	5.500	5.789
Kopieer-, druk-, en reproductiekosten	3.141	3.500	2.622
Contributies en vakliteratuur	3.117	4.000	3.543
Portokosten	369	500	111
Verzekeringen	1.970	2.250	2.009
Overige kantoorkosten	-	-	-
	<u>44.303</u>	<u>41.650</u>	<u>36.828</u>
<u>Bestuurskosten</u>	<u>1.171</u>	<u>2.000</u>	<u>422</u>
<u>Voorlichting en presentatie</u>			
Bijeenkomsten achterban	924	500	442
Website	5.948	4.000	2.055
	<u>6.872</u>	<u>4.500</u>	<u>2.497</u>
<u>Administratie- en advieskosten</u>			
Accountants- en advieskosten	6.972	9.500	8.522
Kosten (juridisch) advies	788	1.000	1.104
Administratiekosten	26.313	21.900	28.723
	<u>34.073</u>	<u>32.400</u>	<u>38.349</u>
<u>Financieringskosten</u>			
Bankkosten en rentelasten	1.063	850	4.241
	<u>1.063</u>	<u>850</u>	<u>4.241</u>
Totaal indirecte kosten	<u>139.703</u>	<u>137.000</u>	<u>132.464</u>
Totaal Uitvoeringskosten	<u>145.735</u>	<u>268.250</u>	<u>177.639</u>

Bezoldiging directie en Raad van Toezicht

De Raad van toezicht heeft het bezoldigingsbeleid, de hoogte van de directiebeloning en de hoogte van andere bezoldigingscomponenten vastgesteld. Het bezoldigingsbeleid wordt periodiek geactualiseerd. De laatste evaluatie was in januari 2021. Bij de bepaling van het bezoldigingsbeleid en de vaststelling van de beloning wordt voor het salaris van directie aangesloten bij de raam-cao Bos en Natuur, ondernemingsdeel De Landschappen voor zover passend binnen de door Goede Doelen Nederland vastgelde normen voor directeuren van goede doelen organisaties. Op basis van deze normen heeft de Raad van Toezicht de functiezwaarte bepaald op 345 punten en de functie ingedeeld in categorie F. Voor de overige componenten heeft de stichting een eigen regeling.

De bezoldiging van directie is als volgt:

Naam	A.P. Ouwehand	
Functie	Directeur	
Dienstverband		
Aard	onbepaalde tijd	
uren (voltijds werkweek)	37	
Parttime percentage	100,00%	
Periode	01-01 t/m 31-12	
Bezoldiging		
<i>jaarinkomen</i>		
Bruto salaris	85.442	
Vakantiegeld	6.746	
Eindejaarsuitkering	nvt	
Variabel jaarinkomen	nvt	
Totaal jaarinkomen		92.188
<i>overige lasten en vergoedingen</i>		
Belastbare vergoedingen	nvt	
Pensioenlasten	17.558	
Overige beloningen op termijn	nvt	
Uitkeringen beëindiging dienstverband	nvt	
Totaal overige lasten en vergoedingen		17.558
Totaal bezoldiging 2021	109.746	
Totaal bezoldiging 2020		107.329

De bezoldiging van de leden van de Raad van Toezicht is als volgt:

Naam	Functie	Duur dienst verband	Omvang dienst verband	Beloning	Door werkgever betaalde SV premies	Belastbare kosten vergoedingen	Voorzieningen betaalbaar op termijn	Beëindigingsuitkeringen	Jaar beëindiging	Motivering
C.M. Enthoven	voorzitter	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t
L.E. van der Sar	lid	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t
P. Hordijk	lid en auditcommissie	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t
K.C.E. Husmann	lid en vertrouwenspersoon	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t
R. Klei	vice voorzitter en voorzitter auditcommissie	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t

Overige toelichtingen en ondertekening van de jaarrekening

Ondertekening van het jaarbericht 2021.

Den Haag, 30 juni 2022,

Bestuur

A.P. Ouwehand

Overige gegevens

Statutaire regeling betreffende de bestemming van het resultaat

Conform artikel 14 lid 7 van de statuten wordt bij liquidatie van de stichting door het bestuur de bestemming van een eventueel batig saldo bepaald, welke bestemming zoveel mogelijk overeenkomt met het doel van de stichting.

Voor het overige zijn geen bepalingen omtrent resultaatbestemming in de statuten opgenomen.

Resultaatbestemming 2020

De jaarrekening 2020 is vastgesteld in de vergadering van de Raad van Toezicht gehouden op 21 juli 2021. De Raad van Toezicht heeft de resultaatbestemming vastgelegd conform het daartoe gedane voorstel.

Voorstel resultaatbestemming 2021

Door de directie wordt voorgesteld aan het behaalde resultaat de volgende bestemming te geven:

	€
- onttrekking aan de continuïteitsreserve	<u><u>-28.149</u></u>

Bovengenoemd voorstel is als zodanig in de jaarrekening verwerkt.

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur en de raad van toezicht van de Stichting Natuur- en Milieufederatie
Zuid-Holland

Maarsbergseweg 20
3956 KW Leersum
Postbus 1
3956 ZR Leersum

T (0343) 41 59 40
leersum@vanreeacc.nl
www.vanreeacc.nl
KvK nr. 09068872

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2021

Ons oordeel

Wij hebben de in dit rapport opgenomen jaarrekening van Stichting Natuur- en Milieufederatie Zuid-Holland te Den Haag gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Natuur- en Milieufederatie Zuid-Holland per 31 december 2021 en van het resultaat over 2021 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2021;
2. de staat van baten en lasten over 2021; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Natuur- en Milieufederatie Zuid-Holland zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

B. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Het jaarverslag omvat andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij. Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties.
- zonder winststreven is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden en ethische voorschriften, de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie

vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;

- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur en de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Leersum, 3 oktober 2022

Van Ree Accountants

w.g.

J.K.J. (Carlo) van Egdom MSc

Registeraccountant

Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland

Raamweg 1
2596 HL Den Haag
www.milieufederatie.nl

